

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: Učitelství pro II. stupeň ZŠ

Studijní obor Anglický jazyk – Občanská výchova

PROJEVY ŠIKANY MEZI ŽÁKY NA II. STUPNI ZŠ

**THE UTTERANCES OF THE BULLYING BETWEEN THE PUPILS OF THE
SECONDARY CLASSROOM**

Diplomová práce: 10-FP-KPP-06

Autor:

Adéla PETŘIVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Magda Nišponská, PhD.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
85	26	0	8	30	3+1 CD

V Liberci dne: 8. prosince 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a psychologie

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

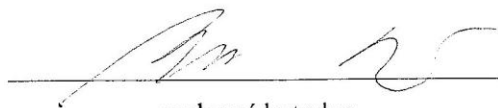
pro (diplomant): Adéla Petřivá
adresa: Ambrožova 1214, Jilemnice 51401
studijní obor (kombinace): Učitelství pro 2.st. ZŠ - AJ-OV
Název DP: Projevy šikany mezi žáky na II. stupni ZŠ
Název DP v angličtině: The utterances of the bullying between the pupils of the Secondary Classroom
Vedoucí práce: PhDr. Magda Nišpanská, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: prosinec 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 7. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (diplomant): ADELA PETŘIVÁ

Datum: 1. 7. 2010

Podpis: Petřivá

Název DP: PROJEVY ŠIKANY MEZI ŽÁKY NA II. STUPNI ZŠ

Vedoucí práce: PhDr. Magda Nišpanská, Ph.D.

Cíl: Zjistit projevy šikany a porovnat tento fenomén ve vybraných třídách v rámci jedné školy.

Požadavky: Konzultace s vedoucím práce, studium literatury, prostudování principů kvalitativní a kvantitativní metodologie.

Metody: Pozorování, dotazník, rozhovor.

Literatura: BENDL, Stanislav. Prevence a řešení šikany ve škole. 1. vyd. Praha : ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9.

BOURCET, Stéphane, GRAVILLONOVÁ, Isabelle. Šikana ve škole, na ulici, doma : Jak bránit své dítě.... 1. vyd. Praha : Albatros, 2006. 71 s. ISBN 80-00-01552-8.

GAJDOŠOVÁ, Eva, HERÉNYIOVÁ, Gabriela. Rozvíjení emoční inteligence žáků : Prevence šikanování, intolerance a násilí mezi dospívajícími. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. 325 s. ISBN 80-7367-115-8.

KOLÁŘ, Michal. Skrytý svět šikanování ve školách : Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 128 s. ISBN 80-7178-123-1.

LOVASOVÁ, Lenka. Šikana. 1. vyd. Praha : Sdružení Linka bezpečí, 2005. 27 s.

Čestné prohlášení

Název práce: Projevy šikany mezi žáky na II. stupni ZŠ

Jméno a příjmení autora: Adéla Petřivá

Osobní číslo: P06100028

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 8. prosince 2011

Adéla Petřivá

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla zejména poděkovat vedoucí mé diplomové práce PhDr. Magdě Nišpenské, Ph.D. za odborné vedení, velmi cenné rady a poskytnutí konzultací při zpracování této práce.

Projevy šikany mezi žáky na II. stupni ZŠ

Anotace:

Diplomová práce se zabývá šikanou mezi žáky na II. stupni ZŠ. Práce se pokouší objasnit pojem šikana, její projevy, znaky a vymezuje jednotlivé vývojové stupně šikanování. Charakterizuje osobnost agresora i oběti, vztah mezi nimi a následky tohoto problému. V neposlední řadě se zabývá otázkami pomoci, prevence a právním hlediskem šikanování. Nezbytnou součástí je také výzkum šikany v jednotlivých třídách druhého stupně základní školy a následný rozhovor s učitelem.

Klíčová slova:

Šikana, projevy šikany, škola, učitel, rodina, agresor, oběť, pomoc, prevence.

The utterances of the bullying between the pupils of the Secondary Classroom

Annotation:

The Diploma Thesis deals with bullying among pupils of the Secondary Classroom. The thesis tries to clarify the concept of bullying, its utterances, characteristics and identifies the individual developmental stages of bullying. It describes the personalities of aggressor and victim, the relationship between them and the consequences of this problem. Finally, it deals with issues of aid, prevention and the legal aspect of bullying. A necessary part of the thesis is also a research into bullying in the various classes of the Secondary Classroom and a subsequent interview with a teacher.

Keywords:

Bullying, the utterances of the bullying, a school, a teacher, a family, an aggressor, a victim, assistance, prevention.

OBSAH

ÚVOD.....	11
1. POJEM ŠIKANA.....	12
1.1 Definice šikany.....	12
1.2 Projevy a znaky šikany.....	14
1.3 Vývojové stupně šikanování.....	16
2. ÚČASTNÍCI ŠIKANY.....	19
2.1 Osobnost agresora.....	19
2.1.1 Fyzické vlastnosti agresora.....	19
2.1.2 Psychické vlastnosti agresora.....	20
2.1.3 Agresor a jeho rodinné prostředí.....	21
2.2 Osobnost oběti šikany.....	22
2.2.1 Fyzické vlastnosti oběti.....	22
2.2.2 Psychické vlastnosti oběti.....	23
2.2.3 Oběť a její rodinné prostředí.....	24
2.3 Následky šikany.....	24
2.3.1 Následky u obětí.....	24
2.3.2 Následky pro agresora.....	25
2.3.3 Následky pro ostatní žáky.....	25
3. POMOC.....	27
3.1 Diagnostika.....	27
3.1.1 Vyšetřování a jeho důvody.....	28
3.1.2 Strategie vyšetřování.....	28

3.2 Náprava.....	30
3.2.1 Metoda vnějšího nátlaku.....	30
3.2.2 Metoda usmíření.....	31
3.3 Úloha rodičů.....	32
4. PREVENCE.....	33
4.1 Druhy prevence šikany.....	33
4.2 Prevence ve škole.....	34
4.3 Adresář organizací.....	37
5. PRÁVNÍ HLEDISKO ŠIKANOVÁNÍ.....	39
5.1 Podmínky trestní postizitelnosti pachatelů šikany.....	39
5.2 Trestní odpovědnost pachatelů šikany.....	39
5.3 Odpovědnost rodičů a dalších subjektů.....	40
6. PRŮZKUM ŠIKANY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	41
6.1 Cíl výzkumu a výzkumné hypotézy.....	41
6.2 Metody.....	41
6.3 Charakteristika výzkumného souboru.....	43
6.4 Průběh výzkumu.....	43
6.5 Výsledky a interpretace.....	43
6.6 Vyhodnocení hypotéz průzkumu a shrnutí.....	63
6.7 Rozhovor s učitelem.....	66
ZÁVĚR.....	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	72
SEZNAM GRAFŮ.....	74
SEZNAM TABULEK.....	75

SEZNAM PŘÍLOH.....	76
PŘÍLOHY.....	77

Seznam použitých zkratek

IPPP ČR	Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
ZŠ	Základní škola

ÚVOD

Důvodem pro sepsání diplomové práce týkající se šikany na druhém stupni základních škol bylo několik povinných praxí na základních školách v Liberci a v Poniklé, které byly součástí mého studia na Pedagogické fakultě v Liberci. Během těchto praxí jsem zjistila, že téměř v každé třídě, kde jsem měla možnost vyučovat, se našel někdo, kdo byl ostatními přehlížen anebo dokonce opovrhován.

Šikanování tedy považuji za velmi znepokojující jev, který panuje v každé škole. Bohužel přijít na šikanu je mnohdy těžké. Často se neprokáže, protože bývá promyšlená. Je důležité si uvědomit, že šikanování musíme pojímat jako komplexní problém. Není záležitostí uzavřenou, která se děje mezi agresorem a obětí. Je tedy nutné si uvědomit, jak pracovat nejen s aktéry šikany, ale také s celou třídou.

Cílem mé práce je zjistit projevy šikany a porovnat tento fenomén ve vybraných třídách v rámci jedné školy. Zaměřím se na druhý stupeň základní školy, tedy na žáky 6.–9. tříd. Při zpracování diplomové práce budu vycházet z odborné literatury a internetu, které se zabývají touto problematikou.

Teoretická část je rozdělena do pěti kapitol. V první části uvedu definice pojmu šikana a více specifikuji její projevy, znaky a vývojové stupně. Abychom mohli úspěšně bojovat proti šikaně, je také nezbytné seznámit se s charakteristikami jednotlivých aktérů šikany jako je agresor a oběť, které uvedu v kapitole druhé. Třetí část bude věnována pomoci, čtvrtá část prevenci a v páté části zmíním právní hledisko šikanování. V závěru se pokusím o stručné shrnutí celé diplomové práce a zmíním její přínos.

Cílem praktické části bude zjistit výskyt šikany, její častost a míru, dále porovnáím projevy šikany ve vybraných třídách v rámci jedné školy, tedy na ZŠ v Jilemnici. Srovnání šikanování na škole provedu formou dotazníkového šetření za použití dotazníku vytvořeného Michalem Kolářem. Dotazník je zaměřený na odhalování výskytu šikany jak ve třídě, tak v celé škole. Dále se pokusím provést výzkum založený na rozhovoru s učitelem, který šikanu úspěšně vyřešil.

1. POJEM ŠIKANA

První kapitola se zabývá základními pojmy z oblasti problematiky šikany. Nejdříve vyložím samotný pojem *šikana*, její projevy a znaky. Tuto kapitolu dále rozšířím o její vývojová stádia a jednotlivé formy šikany.

1.1 Definice šikany

Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*. Doslovný překlad uvádí, že se jedná o zlomyslné obtěžování, týrání, sužování a pronásledování.

Pojem zavedl pražský psychiatr Petr Příhoda, který v roce 1989 odhaluje fakt, o kterém se dlouhou dobu mlčelo, a to existenci šikanování v socialistické armádě. Jedná se o to, že nováčci zažívají kruté fyzické týrání, zneužívání, ponižování a vydírání ze strany tzv. „mazáků.“

Co to ale vlastně šikana je? Definice je spousta. Každý autor uvádí definici šikany jiným způsobem. Michal Kolář (2005, s. 27) například tvrdí, že vnější rysy lze popsat následovně: „Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“

Stanislav Bendl (2003) šikanu řadí k patologickým formám mezilidského soužití. Pod tím si lze představit agresivní násilí a tzv. psychotraumatizaci ve skupině. Dále uvádí, že patří k jedné z forem syndromu CAN (Child Abuse and Neglect), takové chování lze charakterizovat jako asociální. Agresor potřebuje zažít pocit převahy, moci a výhody.

Pavel Říčan definuje šikanování takto: „Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině. Jako šikanování však obvykle neoznačujeme občasnou rvačku nebo hádku přibližně stejně fyzicky vybavených soupeřů.“ (Říčan, 1995, s. 26)

Velmi často se dle Říčana šikana odehrává v ústraní, tzn. v šatně, na záchodě nebo v dalších školních zákoutích. Není však podmínkou, aby k šikaně docházelo v ústraní, děje se tomu i před celou třídou. Spolužáci většinou nechťejí strhnout pozornost agresora, proto oběť nechrání. Dalším důvodem je, že šikanovaným bývá často tzv. outsider, který je zbytku třídy lhostejný nebo nesympatický. Mezi projevy šikany patří fackování, kopání, ničení věcí, lití vody do aktovky, rozšlapávání svačiny, vyhazování věcí z okna, nadávky a obnažování. Oběť se vyznačuje svou bezbranností, fyzickou slabostí nebo neobratností. Často se terčem šikany stává pro své psychické zvláštnosti.

Pöthe (1999, s. 140) definuje šikanování následovně: „Pod pojmem šikana nebo šikanování mezi dětmi se rozumí široký okruh chování dítěte, nebo skupiny dětí s cílem ohrožit, zastrašit, nebo jinak ublížit jinému dítěti, nebo skupině dětí. Šikana zahrnuje slovní ponižování nadávání a neustálé kritizování, výsměch, hrubé žertování, vydírání, omezování osobní svobody, pohrdání, poškozování oděvů a osobních věcí, tělesné napadání.“

Podobným způsobem charakterizuje šikanu i Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy: „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.“ (Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, 2008, s. 1)

Šikana je v současné době jedním z nejzávažnějších negativních jevů, je problémem psychologickým, sociologickým, mravním. Nejedná se o jev, který se týká pouze školního prostředí, tudíž dětí a mládeže. K šikaně může docházet i na jiných místech. Se šikanou se můžeme setkat např. v armádě, na vojně, v zaměstnání atd. K

šikaně může docházet téměř všude, kde je nějaký kolektiv lidí, můžeme ji tedy označit za všudypřítomnou.

1.2 Projevy a znaky šikany

Projevy šikanování můžeme rozdělit na:

1. přímé a nepřímé
2. fyzické a verbální
3. aktivní a pasivní

Kombinací těchto tří druhů vznikne osm druhů šikanování, každý druh má typické projevy (Kolář, 2005, s. 32):

8 druhů šikanování	Příklady projevů
Fyzické přímé aktivní	Útočníci oběť škrtní, kopou, fackují.
Fyzické aktivní nepřímé	Agresor posílá poskoky, aby zbili oběť. Oběti jsou ničeny věci.
Fyzické pasivní přímé	Fyzické bránění oběti v dosahování cílů, agresor nedovolí oběti, aby si sedla do lavice.
Fyzicky pasivní nepřímé	Odmítnutí splnění požadavků, agresor odmítne oběť na její požádání pustit ze třídy na záchod.
Verbální aktivní přímé	Nadávání, urážení, zesměšňování.
Verbální aktivní nepřímé	Rozšiřování pomluv. Patří sem ale i tzv. symbolická agrese, která může být vyjádřena v kresbách, básních apod.
Verbální pasivní přímé	Neodpovídání na pozdrav, otázky apod.

Verbální pasivní nepřímé	Spolužáci se nezastanou oběti, je-li nespravedlivě obviněna z něčeho co udělali její trýznitelé.
--------------------------	--

Přímá a nepřímá šikana se obvykle vyskytuje současně. Přímé známky šikanování může učitel zaregistrovat. Nepřímé známky šikany jsou jevy, ze kterých se dá usuzovat, že je dítě obětí šikany, i když nejsme bezprostředními svědky. Dítěti je ubližováno zprostředkovaně, Tyto jevy se dají vypořádat i v rodině (ne jen ve škole), rodiče by tedy měli být vnímaví.

Mezi přímé známky šikanování patří:

- 1) Posměch, nadávky, ponižování, hrubé žerty na účet dítěte. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je dané dítě zranitelné.
- 2) Kritika dítěte, výtky na jeho adresu, které jsou pronášené pohrdavě, nenávisťně.
- 3) Příkazy, které dítě dostává od jiných a skutečnost, že se jim dítě podřizuje.
- 4) Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, oběť je neoplácí.
- 5) Rvačky, které jsou nevyrovnané, jeden je slabší, snaží se o únik.

Nepřímé známky šikany:

- 1) Dítě je o přestávkách často samo, ostatní o ně nejeví zájem, nemá kamarády.
- 2) Při týmových sportech bývá dítě voleno do družstva mezi posledními.
- 3) O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- 4) Má-li dítě promluvit před třídou, je nejisté, ustrašené.
- 5) Působí smutně až depresivně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- 6) Zhoršuje se jeho školní prospěch, někdy náhle.
- 7) Jeho věci jsou poškozené nebo zničené, případně rozházené.

- 8) Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- 9) Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které dítě nedovede vysvětlit.
(Říčan)

1.3 Vývojové stupně šikanování

V následující kapitole se budu zabývat odlišností vývojových stádií šikany. Jde o negativní proces, narušuje vztahy ve skupině. Porozumění těmto fázím je relevantní z hlediska léčby šikany.

První stadium: zrod ostrakismu

Dle Koláře (2005) se šikana může objevit téměř v každé skupině, tudíž i ve zdravém kolektivu. Vzniká tedy i ve skupině obyčejných chlapců a dívek. Zákonitě se v každé skupině vyskytuje minimálně jeden člen, který do kolektivu nezapadá. Při tradičním způsobu výchovy, která cíleně nepracuje se vztahy mezi žáky, právě tito jedinci (outsideři) zakoušejí prvky šikanování, tzn. ostrakismus. „Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře – je neoblíbený a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod.“ (Kolář, 2005, s. 36)

Druhé stadium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V případě, že nedojde k okamžitému zásahu a řešení pedagogem již ve stupni prvním, ostrakismus může přerůst do dalšího stadia. Důvodů bývá více, podmiňují se dvě časté příčiny (Kolář, 2005, s. 36):

- 1) „V náročných situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako ventil.“

Oběť tedy slouží k odreagování např. před testem, ostatní si na ní mohou vylít napětí, nervozitu a strach.

- 2) „V jedné třídě se sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců a v rámci své „přirozenosti“ od samého počátku používají násilí pro uspokojování svých potřeb.“

Složení skupiny je zde hlavním problémem. Častou příčinou tohoto chování je pouhé pobavení ostatních členů skupiny. Jestliže je skupina založena na kamarádských vztazích a soudržnosti, převažují-li pozitivní morální hodnoty, pak takové jednání nemá šanci na úspěch. Vytvoření tak ideální skupiny ale není jednoduché.

Druhou možností ve vývoji druhé fáze je skupina, které je šikanování lhostejné a tiše mu přihlížejí. Je zřejmé, že násilí na oběti tedy bude pokračovat a pravděpodobně i gradovat. Je důležité, aby se našel někdo, kdo dá najevo nesouhlas a byl zbytkem skupiny podpořen. Protože pokud ve třídě panuje lhostejnost vůči dění uvnitř skupinových vztahů, je to ideálně připravená půda pro šikanujícího.

Třetí stadium: klíčový moment – vytvoření jádra

V tomto stadiu se podle Kolářova pojetí (2005) vytvoří skupinka agresorů, neboli tzv. „úderné jádro“. Zde dochází k systematickému šikanování oběti. Obětí jsou jedinci, kteří se osvědčili již ve zmíněné první fázi ostrakismu. Toto jednání pokračuje pokud se agresorům nepostaví pozitivní skupina, která bude jejich jednání odrážet. Násilí je možné v této fázi dokonce zastavit, musí však dojít k rovnováze mezi negativní a pozitivní skupinou. Kolář však dodává, že zastavení šikany v této fázi je z praktického hlediska nepravděpodobné. Charakterově slušní žáci bývají většinou v menšině a navíc tzv. „nebonzují.“

Čtvrté stadium: většina přijímá normy agresorů

Toto stadium se vyznačuje přijetím pravidel agresorů celou skupinou bez jakéhokoliv odporu. Normy agresorů se stávají nepsaným zákonem. Zde dochází k proměně celé skupiny. „Ve skupině dojde k šokující proměně. Je to něco podobného, jako když virus přemůže buňku a plně ji ovládne. Buňka zůstává navenek zachována, avšak místo aby organismus podporovala, zevnitř ho rozkládá. U členů skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná normám vůdců. To, co hlásají pedagogové, ustupuje zcela do pozadí. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.“ (Kolář, 2005, s. 39)

Páté stadium: totalita neboli dokonalá šikana

Jedná se o poslední stadium, které lze nazvat „stadiem vykořisťování.“ Začíná totální ideologie šikanování. Normy agresorů jsou téměř všemi respektovány. Kolář (2005) rozděluje žáky na dvě skupiny: otrokáře a otroky. Otrokáři využívají otroky materiálně, psychicky i fyzicky. Brutální násilí je považováno za běžné, normální, je zábavou. Panují

zde negativní vlivy. Otroci situaci řeší výmluvami na nemoc, mají často neomluvené hodiny, hrozí psychické zhroucení či dokonce pokusy o sebevraždu.

2. ÚČASTNÍCI ŠIKANY

Cílem této kapitoly je popsat charakteristiky aktérů šikany, tzn. agresora a oběti. Nedá se jednoznačně říci, kdo se stane agresorem či obětí. Žádný člověk ve společnosti není vůči těmto dvěma kategoriím imunní, přesto však lze z chování a rodinné výchovy některých jedinců vysledovat, ke které pozici budou více inklinovat.

2.1 Osobnost agresora

Velmi důležitý je vliv rodiny. Ukazuje se, že rodiče agresorů bývají tolerantnější k agresivnímu chování. Sami také často používají ve výchově tělesné tresty (Bendl, 2003). Je důležité si uvědomit, že šikanují jak chlapci, tak dívky, pouze se liší forma šikany. Například podle Davida Fontany (1997) spočívá jeden z rozdílů mezi šikanou u chlapců a dívek v tom, že zatímco chlapci si někdy vybírají oběti z řad obou pohlaví, děvčata se převážně trýzní jen mezi sebou.

2.1.1 Fyzické vlastnosti agresora

Říčan (1995) uvádí, že typickým šikanujícím dítětem je jedinec vyznačující se nadprůměrnou tělesnou zdatností, silou a obratností (zejména pokud jde o chlapce). Avšak je důležité zmínit, že tomu tak nemusí být za každých okolností. Bezohlednost a násilí nejsou vzdáleny ani jedincům, kteří vynikají vysokým intelektem. Agresor totiž velmi často nejedná sám, ale využívá pro své jednání sílu skupiny, takže k fyzickému kontaktu mezi agresorem a obětí nemusí vůbec dojít.

Webster-Doyl (2002) charakterizuje tyrana následovně:

- 1) Výraz obličeje je panovačný, zlostný, zamračený, chladný, zlý a tvrdý.

2) Projevuje se silou, zdvihá pěst, buší pěstí, používá hrubá gesta prstů, má ruce v bok, ruce zkřížené na prsou, rozkročené nohy, vypnutý hrudník, vysunutou bradu, nahrbená ramena, sebejistou chůzi.

2.1.2 Psychické vlastnosti agresora

Říčan (1995) vyvrací dosti rozšířený omyl a to takový, že si typický agresor šikanou „kompenzuje mindrák,“ tzn. že je navenek tvrdý proto, že se cítí méněcenně, závidí spolužákům úspěchy. Dle Říčana je takových agresorů nejvýše pětina. Agresor v průměru sice o něco horší prospěch mívá, ale nebývá to příčinou jeho agrese. Šikany se obvykle dopouštějí sebejistí, neúzkostní jedinci, kteří chtějí dominovat, ovládat druhé, prosazovat se bezohledně. Jsou to jedinci, kteří se snadno urazí, ubližovat druhým je pro ně radost, mají sadistické sklony. Kolář (2011) však zastává názor, že se agresori od ostatních zásadně neliší, v drtivé většině to nejsou nemocní sadističtí psychopati, jsou „pouze“ značně egoističtí a egocentričtí.

Typy agresorů:

První typ:

Šikanuje masivně, tvrdě, nelítostně, vyžaduje poslušnost, používá šikanování k zastrašení ostatních. Je hrubý, primitivní, impulzivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy.

Druhý typ:

Násilí a mučení je rafinované, cílené, děje se ve skrytu, bez přítomnosti svědků. Agresor je velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný.

Třetí typ:

Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Jedná se o „srandistu,“ který je optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, oblíbený, vlivný.

(Kolář, 2005)

Martínek (2009) navíc vymezuje čtvrtý typ: agresor spouštějící ekonomickou šikanu. V rodině dítěte se klade důraz na materiální stránku věcí. Ve většině případů má

dítě vše, po čem touží. Nicméně kvůli takovému přístupu není schopno vážit si věcí a mezilidských vztahů. Dítě poté hodnotí ostatní spolužáky ne podle schopností a vlastností, ale např. podle toho, co mají na sobě. Strádá však po citové stránce, není mu umožněno zažít pocit rodinného štěstí.

2.1.3 Agresor a jeho rodinné prostředí

Z výše uvedeného vymezení čtvrtého typu agresora vyplývá, že zásadním faktorem ovlivňujícím rozvíjení a pěstování sklonů k šikaně u dítěte je rodina a vztahy, které v ní panují.

Kyriacou (2005, s. 29) se vyjadřuje k rodinám agresorů následovně: „Šikanující žáci často pocházejí z rodin, kde je výchova nedůsledná, nebo naopak přehnaně přísná, kde rodinné vztahy postrádají dostatek citu a kde se děti chovají agresivně vůči ostatním, včetně dospělých.“

Podle odborníků se sklony k agresivnímu jednání vytvářejí sice již v předškolním věku, kdy určitou roli hraje temperament (impulzivita, vznětlivost a snížená schopnost odhadnout následky svého jednání), ale důležitý je také právě styl rodinné výchovy. Nejvíce tedy dítě poškozuje nedostatek vřelého zájmu, citový chlad, ponižování, lhostejnost až nepřátelství, prudké výbuchy negativních citů nebo dokonce nenávisť. K tomu často přistupuje fyzické i psychické násilí: bití, kruté tělesné tresty, nadávky, ponižování.

V některých případech agresori pocházejí z rodin, ve kterých se rodiče svému dítěti podřizují. Dítě se tedy nemusí přizpůsobovat ani ostatním, neboť se předpokládá, že se ostatní přizpůsobí jemu. Takové dítě úspěch přičítá sobě, ale při neúspěchu hledá viníky kolem sebe, nikoliv v sobě. Tyto děti se velice často snaží vypadat dobře na účet ostatních a samy ostatním nic neposkytují a pouze je zneužívají. (Říčan, 1995)

2.2 Osobnost oběti šikany

„Být šikanován je nesmírně nepříjemný zážitek a každý, kdo tenhle fakt jakkoli zlehčuje, to zjevně na vlastní kůži nikdy nezažil. Být obětí šikanování, to neznamená jenom snášet fyzickou bolest, snášet nadávky a urážky a denně se při cestě do školy trást strachy, co si na vás dneska zase vymyslí. Může to také znamenat, že vám klesne sebevědomí a vy sami o sobě začnete pochybovat. Že budete mít pocit, že děláte ostudu své rodině, a možná také začnete proklínat všechny ostatní za to, že vám nijak nepomáhají.“ (Goldmanová, 1996, s. 95)

Obětí šikany se může stát prakticky kdokoli. Definovat oběť proto není jednoduché. V následujících podkapitolách se pokusím popsat nejčastější charakteristiky a následně rodinné prostředí, ze kterého oběť pochází.

2.2.1 Fyzické vlastnosti oběti

Obětí se dle odborníků může stát zejména jedinec, který se vyznačuje následujícími fyzickými vlastnostmi:

- 1) Tělesná slabost a neobratnost při fyzickém střetnutí, neschopnost ubránit se.
- 2) Viditelná odlišnost dítěte – obezita, šikanovaný nosí brýle, rovnítka.
- 3) Rasová odlišnost, barva pleti.
- 4) Handicapované dítě.

Webster-Doyl (2002) uvádí ve své knize tyto fyzické charakteristiky obětí:

- 1) Výraz obličeje je ustrašený, bázlivý, stydlivý, křehký, slabý, smutný, lítostivý.
- 2) Řeč těla se projevuje ochable, svěšenými pažemi podél těla, pokleslými rameny, třesoucím tělem. Oběť mívá skloněnou hlavu, chvějící se nohy, rozklepaná kolena, špičky nohou obrácené k sobě.

2.2.2 Psychické vlastnosti obětí

Šikanovaným se může stát jedinec, který je hodný, ukázněný, bezproblémový, tichý a plačtivý. Je to jedinec, který odmítá tělesné násilí, má sníženou sebedůvěru, je zvýšeně citlivý, bojácný a neumí zapadnout do kolektivu. Jedná se o outsidera třídy, dítě, které je osamělé, bez kamarádů. Dítě, které má nějakou přednost je také snadnou obětí. Důvodem k šikaně může být např. nadměrná zralost dítěte. Dalším důvodem bývá pilnost ve škole, když jedince učivo baví, může se také lehce stát obětí.

Typy obětí:

Kolář (1997, s. 59) zmiňuje tři skupiny:

- 1) Oběti „slabé“ s tělesným a psychickým handicapem.
- 2) Oběti „silné“ a nahodilé.
- 3) Oběti „deviantní“ a nekonformní.

Martínek (2009) rozlišuje čtyři skupiny:

- 1) Oběť na první pohled – jsou to děti slabé, bojácné, zamlklé, osamocené.
- 2) Oběti setrvávající dlouhou dobu pod ochrannými křídly matek nebo babiček – jde o děti, u kterých se rodina nedokáže vyrovnat s pocitem, že je dítě již samostatné. Chování těchto rodičů (především matek) je pro ostatní spolužáky silně provokující.
- 3) Handicapované děti.
- 4) Učitelské děti.

2.2.3 Oběť a její rodinné prostředí

Na tom, zda se dítě stane nebo nestane obětí šikany ve škole, má svůj podíl rodina, resp. způsob výchovy v rodině. Pokud rodina praktikuje ve vztahu k dítěti takový styl výchovy, který omezuje jeho schopnost vyrovnat se s tlakem sociálního prostředí, zvyšuje tím riziko, že se dítě stane obětí šikanování ze strany svých spolužáků. Často bývá problémem, když chybí otec nebo je slabý. Dítěti poté chybí mužský vzor. Následná přehnaná péče ze strany matky způsobuje nesamostatnost dítěte a jeho neprosazení se v kolektivu.

Děti, které jsou vystavovány tělesnému násilí, často trpí pocitem viny a jelikož si myslí, že nejsou hodni lásky, podléhají častěji šikaně od druhých. V tomto případě oběť považuje šikanu za oprávněnou, jsou přesvědčeni, že problém je v nich.

2.3 Následky šikany

Šikanování je nebezpečné pro agresory, oběti, ale i pro celou skupinu. Osobnost dítěte, včasný zásah školy, rodiny a vrstevníků hrají velkou roli. Rozhodují o tom, do jaké míry si žák ponese následky do budoucna.

2.3.1 Následky u obětí

U obětí se objevují nejhorší následky. Záleží zejména na závažnosti a délce šikany, dále je velmi důležitá míra obranyschopnosti oběti šikany.

Říčan (1995) zmiňuje, že dítě, které bylo šikanováno, má v budoucnu sklony k depresi, pochybuje o sobě samém a často trpí pocity méněcennosti.

Dle Koláře (1997) přináší šikana velké problémy v oblasti přizpůsobivosti ve škole. U dítěte se projevují poruchy učení a paměti, což může komplikovat školní docházku. Při vyučování si lze všimnout jeho časté nepozornosti, zhoršení prospěchu, tendenci

k nadměrné omluvené či neomluvené absenci. U pokročilých stupňů šikanování mohou být následky velmi závažné, dokonce až tragické. Objevuje se zde nebezpečí, že oběť šikanu neunes a případ skončí sebevraždou.

Fieldová (2009) uvádí několik úkazů, které mohou přispět k rozpoznání šikany. Mezi ně patří: řezné rány, škrábance, modřiny, bolesti hlavy, zad, břicha, pomočování, únik stolice, vypadávání vlasů, problémy s pletí, špatný spánek, noční můry, bolestivá menstruace, nechutenství nebo přejídání. Dále bledý, napjatý, nervózní vzhled, špatné držení těla, hrbení, časté onemocnění (stresové hormony snižují odolnost dítěte vůči virům a infekcím).

Osobnost oběti často není schopna cokoli cítit, organismus je utlumen. Fieldová (2009) navíc zmiňuje další poruchy citového života: dítě se nedokáže chovat uvolněně a pohodově, je zoufalé a rozzlobené kvůli tomu, jak s ním ostatní zacházejí. Některé děti se snaží agresi oplácet buď již ve škole anebo až doma vůči sourozencům, dítě prožívá pocity zmatení a bezmocnosti, mluví tiše, rychle a mumlavě. Objevuje se citové vyhoření dítěte (disociace), smutek, pláč, sklíčenost a deprese.

2.3.2 Následky pro agresora

Agresoři v dospělosti mívají problémy se zákonem. Je tedy důležité agresivní jednání jedince zastavit již v dětském věku a zabránit tak jejich kriminalitě. Agresorům by mělo být vysvětleno, že to, co dělají, není správné, agresor musí svých činů litovat a musí být potrestán. Zabrání se tím pokračování v dalším konání násilí.

2.3.3 Následky pro ostatní žáky

Šikana škodí i ostatním žákům, všem členům skupiny. Hlavní destruktivní účinky jsou dle Koláře (1997, s. 99-100) tyto:

1) Ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny

Jedinci, kteří se přímo neúčastní šikanování, ale jsou svědky krutého bezpráví, ztrácejí iluze o společnosti, která by každému člověku měla zajistit ochranu proti jakékoliv formě násilí. Jsou konfrontováni s faktem, že se s tím nedá nic dělat, že autority nejsou schopny zajistit ochranu a bezpečnost slabým. Mravní i zákonné normy jsou zcela bez zábran porušovány, aniž by to pro agresory znamenalo nějakou komplikaci. Nic se neděje. Obdobně potom přistupují k násilí a k porušování zákona ve svém dalším životě. Nedělají nic, jsou zcela pasivní a apatičtí, nebo to později i sami nějak zkusí.

2) Snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku

Probuzení a nastartování šikanování je vážnou překážkou pedagogických snah o výchovný a výukový růst skupiny a jejích jednotlivých členů. Skupina přemožená „virem“ šikanování zcela ztratí výchovnou funkci, jakou má zdravá komunita. Všichni členové jsou v různé míře poškozeni. Výukový efekt v takové skupině je minimální.

3. POMOC

V této kapitole se budu věnovat první pomoci pro potřebu pedagogů i pro rodiče. Šikanování je na školách rozšířené, pedagogové by tedy měli absolvovat „kurz první pomoci“ aby zabránili škodám. Důležité také je spolupracovat s rodiči, ti si často nedokáží poradit s problematikou jejich šikanovaného dítěte. Je nutné, aby co nejdříve došlo na spolupráci mezi školou a rodinami žáků.

3.1 Diagnostika

Nejprve se budu zabývat postupem pedagogů při odhalení šikany. Právě dané odhalení bývá nejtěžší, protože všichni účastníci zpravidla chtějí zabránit jejímu vyšetřování. V následující pasáži podrobněji proberu jednotlivé překážky.

Podle Koláře (1997) je cesta za odhalením pravdy o šikanování labyrintem, který začíná u oběti. Oběť je překážkou k pomoci řešení situace proto, že se jí těžko mluví o tom, jak byla týrána, dále má velký strach z pomsty a někdy i ze zabití. Šikanovaný se také často podřizuje tlaku skupiny, která jí dává za úkol mlčet. Uvedené překážky se mohou v pokročilých stádiích vzájemně posilovat.

Jestliže je oběť překážkou k odhalení šikany, je jasné, že agresor nepomůže k objasnění problému o nic více, protože šikanování popírá. Lže a překrucuje fakta, jednou z variant bývá to, že agresor promění role, celou situaci otočí. Lhaní lze překonat pomocí vhodných svědků. Zásadní chybou ve strategii vyšetřování je přímé bezprostřední vyšetřování podezřelých agresorů a následující konfrontace s jejich oběťmi.

Pro ostatní členy skupiny je příznačný strach nevypovídat. Zde bych uvedla jednu z největších chyb. Již v počátečních stádiích šikanování by se pedagog neměl ptát nahodilých žáků, co se stalo a jak to probíhalo. Učitel by neměl svoje podezření na šikanu vyšetřovat ve třídě a vyptávat se jednotlivců před ostatními.

Problém nastává také v rodinách agresorů. Někteří chrání své děti za každou cenu, nejsou schopni unést pravdu. Následně odmítají jakékoliv vyšetřování. Vzhledem

k častému výskytu obranného postoje je chybou pořádat v počátku hromadné jednání s více rodiči agresorů najednou. Rodiče by se mohli vzájemně podpořit.

Avšak nejen rodiče agresorů mohou být proti spolupráci s pedagogy. Stejně tak tomu může být u rodičů obětí. Obávají se spolupracovat, bojí se o život svého dítěte. Pedagog se musí vyvarovat zásahu bez jejich svolení.

3.1.1 Vyšetřování a jeho důvody

Na předchozí stránce jsem se zmínila o obtížnosti vyšetřování. U vyšetřování musí být pedagog tak trochu laickým kriminalistou a psychoterapeutem. Tato záležitost není vůbec jednoduchá, navíc by totiž měl poskytnout ochranu a emoční podporu děti.

Jaké jsou pádné důvody k vyšetřování?

Kolář (2005) rozeznává dva hlavní důvody: přímo alarmující signály a dále signály nepřímě varující.

Alarmující signály se nesmí ponechat náhodě, je zapotřebí je vyhledávat a to nejlépe prostřednictvím anonymních dotazníků. Kolář dále doporučuje vyvěsit informační letáky pro oběti, kde se mohou dozvědět, co dělat a kde vyhledat pomoc.

Nepřímě varující signály jsou stejně důležité, ale málo zjevné. Zahrnují nenápadné projevy šikanování v přítomnosti učitele a skryté volání oběti o pomoc. Tyto signály unikají pozornosti pedagogů, je třeba si všimnout varovných signálů. Mezi varovné signály šikany patří např. fakt, že je dítě osamocené, nemá kamarády, vchází do třídy až s učitelem, má smutnou náladu, atd.

3.1.2 Strategie vyšetřování

Pět jednotlivých kroků podle Koláře (2005):

1) Rozhovor s informátory a oběťmi

Učitel především pohovoří s informátory a oběťmi. Říčan (1995, s. 51) navíc uvádí, že je důležité nechat informátora vyprávět vlastními slovy. Následně se ho má učitel vyptat na podrobnosti a okolnosti. Vhodné jsou otázky typu: „Co se dělo? Kde se to dělo? Kdo co dělal a říkal? Kdo u toho byl? Co k tomu vedlo?“

Jestliže je obětí informátor, je nutné mu vyjádřit ochranu a podporu. Pro oběť je velmi důležitá naděje na vyřešení problému.

2) Nalezení vhodných svědků

V této fázi dochází k nejvíce chybám. Po dokončení práce s obětí se přistupuje k dalšímu kroku: ve spolupráci s informátory a oběťmi vytipujeme členy skupiny, kteří budou ochotni vypovídat popravdě.

3) Individuální, případně i konfrontační rozhovory se svědky

Je vhodné a většinou stačí hovořit s jednotlivými žáky. Většinou je chybou společné vyšetřování svědků a agresorů. Zásadní chybou by byla konfrontace obětí a agresorů. Říčan (1995, s. 52) dodává, že návod k tomu, jak vést rozhovory, nelze podat. Při formulaci otázek je však dobré obsáhnout předpoklad, že dítě určitou věc vidělo. Vhodné jsou dotazy typu: „Kde jsi byl, když Lád'a kopal Pepíčka?“ Málo užitečné naopak bývají otázky, na které lze odpovědět „Ano“ nebo „Ne,“ popřípadě „Nevím.“

4) Zajištění ochrany obětem

Pořadí tohoto kroku není pevně dáno. Někdy je jasné již v počátcích, že je oběť ohrožena, tudíž je nutné ji ochránit. Nesmí se nikdy ponechat svému osudu.

5) Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

Na tento krok musí být učitel dobře připraven. Je třeba mít shromážděné důkazy a dostatečné množství informací. V opačném případě by mohl agresor vše zapřít. Kolář zmiňuje princip „přítlačení ke zdi,“ např. je vhodné agresory upozornit, že při jakémkoliv náznaku šikany budou okamžitě vyloučeni.

3.2 Náprava

Jakmile je vyšetřování dokončeno, je třeba přistoupit k nápravě. Vyšetřování samotné totiž k změně situace nepřispívá naplno. Pro první pomoc lze dle Koláře (1997) použít dvě zásadně odlišné metody: metodu vnějšího nátlaku a metodu usmíření.

3.2.1 Metoda vnějšího nátlaku

Metoda se také dá nazvat metodou restrikce. Tato metoda je v pedagogické praxi hojně využívána. Záměrem je přinutit trestem a strachem viníky zastavit agresivního chování a donutit je dodržovat oficiální normy. Metoda by měla zahrnovat tyto tři součásti:

1) Individuální nebo komisionální pohovor

Předpokladem je úspěšné dokončení vyšetřování případu. U počátečních podob šikanování často stačí udělat rozhovor mezi „čtyřma očima“ nebo se setkat s agresorem a jeho rodiči. Ve vážnějších případech je užitečná účast třídního učitele, výchovného poradce, ředitele nebo jeho zástupce, případně na učilištích ještě mistra a vychovatele.

2) Oznámení o potrestání agresorů před celou třídou

Úkolem pedagoga je přesvědčit žáky o tom, že škola dokáže ochránit slabé před silnými. Podle vývojového stadia šikany a charakteru skupiny je potřeba zvolit způsob oznámení o potrestání viníků.

3) Ochranu oběti

Kolář (1997, s. 105) zmiňuje, že by si měl pedagog domluvit osobní setkávání s obětí v nějakém rozumném intervalu. Bezpečnost oběti navíc může být posílena některým z následujících způsobů:

- 1) Setkáváním pedagoga s loajálními informátory.
- 2) Stanovením ochránců oběti (ze třídy nebo z vyšších ročníků).
- 3) Intenzivním sledováním situace včetně docházky oběti.

- 4) Zprostředkováním péče v odborném zařízení a udržováním kontaktu s jeho pracovníkem.
- 5) Vytvořením „horké linky“ s rodiči.

3.2.2 Metoda usmíření

Druhou možností, jak poskytnout první pomoc, je metoda usmíření. Tato metoda se dá využít pouze v přísně vymezených případech. Místo donucení k vnější poslušnosti se zde sleduje vnitřní proměna vztahů mezi účastníky šikany. Cílem je usmířit oba aktéry. Agresor by měl pochopit utrpení oběti, umět se do ní vcítit.

Při uplatňování metody usmíření je rozumné zachovat dle Koláře (1997) následující posloupnost kroků:

1) Nejnutnější diagnostika

Mezi tři nejdůležitější kroky v této části patří: rozhovor s informátory a oběťmi, nalezení vhodných svědků a individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.

2) Rozhovor s obětí

Oběti vysvětlíme, že je možné situaci řešit buď potrestáním nebo usmířením. Je nutné, aby oběma způsobům řešení porozuměla. Je třeba oběť povzbuzovat, dítěti se v takové situaci obtížně mluví.

3) Rozhovor s agresory

Setkání s agresory nás ujistí ve správném rozhodnutí o volbě metody. Pokud jsou agresori ochotni situaci řešit usmířením, nemá jim být usmíření odepřeno.

4) Společné setkání a hledání nápravy

Skupina by měla pochopit problém a řešit ho usmířením. Jednodušší práce je s menší skupinou složenou z účastníků šikany. Agresor si může vyzkoušet roli oběti formou scénky. Měl by se umět vcítit do situace ponižovaného žáka. Následně by měla přijít na řadu omluva a usmíření. Dále je nezbytné hledat způsob, jak celou situaci dál řešit a stanovit dobu dalšího setkání.

3.3 Úloha rodičů

V této části zmíním rady pro rodiče agresorů i obětí, které zmiňuje Říčan (1995).

Jak jednat s vlastním dítětem, jestliže jsme se dozvěděli, že ve škole nebo na ulici šikanovalo jiné děti?

Slušných rodičů se zpráva velmi dotkne, hned jí neuvěří. Výchovně nejúčinnější rodičovskou reakcí na provinění dítěte je, jestliže se matka rozpláče a otec rozhněvá. Matčin pláč avšak nesmí být sebelítostný (Co jsi mi to udělal!) a motivem otcova hněvu by neměla být uražená otcovská pýcha. Dítě by mělo prožít hluboké zahanbení nebo se rozplakat nad svým činem. Když se tak stane, je vhodné odpustit a chybu dítěte nepřipomínat. Případně stanovený trest by se rušit neměl a musí být jasně vysvětlen.

Několik užitečných rad pro rodiče obětí:

- 1) Ujistit dítě svou podporou a ochranou, je důležité mu říci, že se postaráte o jeho bezpečí.
- 2) Zaznamenat přesně, co se stalo, kolikrát, kdy to bylo, kdo byl přítomen. Je vhodné získat co nejúplnější obraz.
- 3) Neposílat dítě do školy, jde-li o velmi vážné ubližování. Až rodič získá jistotu, že se věc řeší správným způsobem, je možné ho do školy poslat.
- 4) Oznámit neprodleně šikanu třídnímu učiteli nebo řediteli. K jednání jděte nejméně ve dvou.
- 5) Žádejte představitele školy, aby vám sdělil, jak hodlá postupovat. Škola je povinna zajistit dětem bezpečí, jestliže tuto povinnost neplní, je možno ji i žalovat.
- 6) Sejit se s rodiči agresora, požádat je o usměrnění dítěte.
- 7) Je-li to možné, zajistěte dítěti ochranu. Např. cesty do školy a ze školy bývají pro dítě nebezpečné, nemělo by tedy chodit samo.
- 8) Denně sledujte dění, s dítětem je třeba hovořit, názory brát vážně.

4. PREVENCE

„Podobně jako je tomu u většině nemocí, i o šikaně platí, že je mnohem snadnější, účinnější a levnější zlu předcházet, než jej později – možná už příliš pozdě – odstraňovat nebo proti němu bojovat. Prevence šikany je na místě jak tam, kde k ní dosud nedochází, resp. kde nebyla zpozorována, tak i tam, kde k ní prokazatelně došlo, kde byla uplatněna opatření k bezprostřední nápravě a kde jde nyní o odstranění hlubších příčin a o to, aby se problémy neopakovaly.“ (Říčan, 1995, s. 71)

4.1 Druhy prevence šikany

Bendl (2003) rozlišuje tři druhy prevence šikany: primární, sekundární a terciární. Zároveň však zmiňuje, že prevence terciární v současné době prakticky neexistuje. Do budoucna je však nutné o ní začít uvažovat a pracovat na ní.

Primární prevence se uplatňuje v případech, kdy k šikaně dosud nedošlo. Zahrnuje výchovu dětí, informovanost dětí a rodičů o šikaně, preventivní aktivity ve škole (pěstování zdravého sebevědomí) či to, co Pavel Říčan označuje jako „výchovu k násilí“ (výchova k nebojácnosti, tělesné zdatnosti).

Sekundární prevence se uplatňuje ve chvílích, kdy k šikaně už došlo. Do této skupiny se řadí včasná diagnostika, vyšetření šikany, pedagogická opatření (ochrana oběti před dalším násilím, rozhovor s rodiči obětí, atd.). Patří sem i výchovné práce s agresory.

Terciární prevence by se měla týkat především práce s agresory, podmínkou je vyjmutí nebezpečného agresora ze školy.

4.2 Prevence ve škole

„Model ucelené pomoci má sedm vrstev:

- 1) Pedagogická komunita, která posiluje imunitu školních skupin a celých škol proti onemocnění šikanováním.
- 2) Specifický program proti šikanování jako dílčí součást školní komunity, který dokáže případné onemocnění brzy detekovat a účinně léčit.
- 3) Odborné služby resortu školství, tvořené pedagogické-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně-pedagogickými centry, diagnostickými ústavy apod. jejichž úkolem je umět řešit pokročilé šikany a poskytnout pomoc v oblasti prevence šikanování.
- 4) Spolupráce škol s odborníky jiných resortů a nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování. Patří sem např. spolupráce s kriminalisty pro mládež, sociálními kurátory, dětskými psychiatry.
- 5) Pomoc a podpora ministerstva a krajských úřadů školám při vytváření prevence šikanování.
- 6) Kontrola škol ze strany České školní inspekce, ministerstva školství a krajských úřadů, jak jsou připraveny ochránit žáky před šikanováním.
- 7) Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi, jako např. Amnesty International v ČR, Občanské sdružení proti šikanování apod.“ (Kolář, 2005, s. 198)

Tento model pomoci se zaměřuje na přístupné roviny školních příčin a podmínek. Hlubších zdrojů šikanování se však dotýká velmi omezeně, např. skrze mravní výchovu.

Dle Říčana (1995) lze nebezpečí šikany snížit uplatňováním těchto zásad:

- 1) Solidarita se slabými jako základ řízení celé třídy

Učitelé se často distancují od outsiderů (aniž by si to uvědomili). Nepřejí si, aby utrpěla jejich vlastní popularita. Orientovat se na outsidery, podporovat je, je tedy v jistém

smyslu obět'. Právě zmíněná podpora je ale velmi důležitá. Učitel by si záměrně měl všímat dětí plachých, úzkostných, handicapovaných, atd. Měl by využívat každé situace k tomu, aby je povzbudil, dodal jim sebevědomí. Nesmí přitom očekávat vděčnost, outsideři často nedovedou poskytovat citovou odezvu jako děti ostatní. Díky naší snaze se ale mohou změnit, mohou se stát podporou autority učitele.

2) Podpora autority učitele

Problém autority v našem školství je zásadní a významný. Zvýšení autority učitele a školy jako celku je nezbytnou podmínkou toho, aby se škola vypořádala se šikanou. Např. autorita učitelů na druhém stupni ZŠ trpí tím, že se jich ve třídě střídá mnoho. Učitel by tedy měl mít co největší podíl na výuce a co největší podporu ředitele pro svou roli.

3) Posílení demokracie ve třídě a ve škole

Žáci by měli vyslovovat své názory, přání. Měli by mít možnost volby. Rodiče by měli být informováni o problémech školy, o nepříjemnostech, měli by mít přístup do školy a aktivně se podílet na chodu školy.

4) Ideová výchova

Dětem jsou vštěpovány základní hodnoty, na nichž stojí naše společnost (úcta k lidem, solidarita, soucit, čest, obětavost). Základem je osobní příklad učitelů, kteří význam uvedených hodnot žákům předvádějí tím, jak se k nim chovají. Zároveň je nutné tyto hodnoty sdělovat „slovem a obrazem,“ tj. ideově vychovávat.

5) Princip kooperace ve výchově

Vhodnou prevencí šikany je co nejširší uplatňování kooperace mezi dětmi. Podpoří se tím zapojení outsiderů do skupinových aktivit, tímto mají možnost získat respekt.

6) Ochrana dětí před vlivem mediálního násilí a pornografie

Média svádějí k napodobování, snižují citlivost dětí ke kultuře, oslabují smysl pro kázeň a řád, pro hodnotné lidské vztahy. Vést děti k tomu, aby užívaly média v rozumné míře a rozumným způsobem, je naléhavým úkolem např. rodinné i školní výchovy.

7) Dozor ve škole

Čím více pedagogů je zejména během přestávek na chodbách a v jiných prostorách školy, kde se vyskytují žáci, tím méně příležitostí mají agresori k šikaně.

8) Práce s (potenciálními) agresory

Hlavním úkolem učitele je tlumit agresivní sklony těchto dětí. Je vhodné užívat co nejvíce pochvaly, zaměstnat agresory činnostmi, učit je sociálním dovednostem, povzbuzovat je empatií, pomáhat jim vybudovat si osobní perspektivu (děti by měly vědět, co čekají od budoucnosti).

9) Výchova k násilí

Děti by se měly umět prát, ale nevyužívat rvaček k záporným účelům. Výchova k násilí má začít brzy (již od batolete). Zároveň je ovšem potřeba pěstovat od nejtětlejšího věku soucit, např. výchova ke kázni a sebeovládání je nutnou součástí výchovy.

V této kapitole bych ještě chtěla uvést důležitost psychologa ve školním prostředí. Eva Jedelská a Sylvia Jančiová (2011) v časopise Psychologie dnes zpracovaly článek o tom, zda může školní psycholog ovlivnit klima ve škole. V článku je zřejmé, že školní psycholog přispívá k utváření pozitivního klimatu na škole v mnoha směrech. Psychologové ve školách směřují učitele k včasnému předávání informací o žákovi, sami poskytují poradenskou podporu s možností intervencí do již nastalých problémů, jejich práce má tak významně preventivní charakter. V této souvislosti se projevuje potřeba zavádění psychologické a speciálně pedagogické služby škole, s kterou souvisí i nutnost řešit problémy jako je vysoké procento školní neúspěšnosti žáků, potíže žáků handicapovaných a problémy spojené s výskytem sociálně nežádoucích jevů, zejména agresivity.

Ředitelé škol, které mají školního psychologa, vyjadřují pozitivní změny. Školní psycholog podle nich přispívá ke zkvalitnění vztahů uvnitř školy, zlepšuje se i charakter komunikace s vedením školy a pedagogickým sborem. Z požadavků pedagogických pracovníků vyplývá, že je nezbytné mít ve škole pravidelně člověka nezatíženého výukou, který získá důvěru žáků a bude participovat na řešení problémů nejen žáků, ale i rodičů a samotných pedagogů. Rodiče mohou v případě potřeby vyhledat jeho služby ve škole, čímž se urychlí řešení vzniklých obtíží i zahájení intervenční činnosti.

Ačkoli z článku jasně vyplývá, že práce psychologů na školách je nezbytná a to nejen v oblasti šikany, získat školního psychologa není nijak jednoduché. Aby bylo možné hovořit skutečně o školní poradenské službě, musí odborník ve škole pracovat minimálně na polovinu úvazku, lépe na úvazek celý. A právě větším úvazkům těchto odborníků brání

nedostatek finančních prostředků. Nejvíce jich pracuje s podporou projektů Evropského sociálního fondu, především projektu Rozvoj školních poradenských služeb, který realizuje MŠMT ve spolupráci s IPPP ČR.

4.3 Adresář organizací

- 1) Občanské sdružení proti šikaně – vzniklo z iniciativy rodičů dětí postižených šikanou, sdružení nejen pomáhá postiženým, ale usiluje i o celkovou změnu přístupu k problematice šikany. Spolupracuje s odborníky na problematiku šikanování v oblasti pedagogicko-psychologické a právní.

Internetová adresa: <http://sweb.cz/sikana.os>

- 2) Minimalizace šikany – je to informační portál o šikaně na školách, cílem je snížit výskyt šikany, nacházejí se zde i např. jednotlivé příběhy o šikaně.

Internetová adresa: www.minimalizacesikany.cz

- 3) Linka bezpečí dětí a mládeže – zahrnuje několik služeb:

- linku pro děti a mládež, která je bezplatná, anonymní, služby jsou poskytovány nonstop (tel.: 116 111)
- linku vzkaz domů, která je určena pro děti na útěku, které chtějí zanechat vzkaz svým rodičům (tel.: 800 111 113)
- rodičovskou linku, která zahrnuje poradenství rodičům s výchovou dětí (tel.: 840 111 234)
- pomoc online, která slouží pomoci dětským obětem tzv. internetové kriminality (tel.: 116 111)

Internetová adresa: www.linkabezpeci.cz

- 4) Bílý kruh bezpečí – poskytuje odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů.

Internetové stránky: www.bkb.cz

- 5) Poradenská linka pro pedagogy – linka je určena primárně pedagogickým pracovníkům, je nápomocna výlučně při řešení problémových výchovných situací týkajících se školního prostředí, shromažďuje kontakty na instituce, které mohou být školami využívány.

Internetová adresa: rspp.cz

- 6) E-bezpečí – internetový portál o nebezpečných komunikačních praktikách (kyberšikana). Telefonní linka je bezplatná (116 111).

Internetová adresa: www.e-bezpeci.cz

- 7) Vzdělávací institut ochrany dětí – projekt Dětská práva obsahuje:

- letáky o šikaně
- informace o dětských právech
- základní dokumenty o lidských právech
- informace pro pedagogy
- materiály k výuce
- besedy pro děti

Internetová adresa: www.detskaprava.cz

- 8) Dětské krizové centrum – zahrnuje vyhledávání ohrožených dětí, poradenství, pořádání přednášek a kurzů.

Internetová adresa: www.dkc.cz

- 9) Prev-Centrum - základním posláním občanského sdružení Prev-Centrum je realizace primární a sekundární prevence a poskytování psychosociální pomoci osobám ohroženým závislostmi a dalšími společensky nežádoucími jevy.

Internetová adresa: www.prevcentrum.cz

(<http://www.icm.cz/sikana-adresar-organizaci>)

5. PRÁVNÍ HLEDISKO ŠIKANOVÁNÍ

5.1 Podmínky trestní postižitelnosti pachatelů šikany

Z trestního hlediska je šikana postižitelná při splnění dvou podmínek trestní odpovědnosti (tj. zda je naplněna stránka materiální a formální). Jestliže se pachatel dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestního činu tak, jak jsou vymezeny v trestním zákoně, pak se jedná o materiální stránku trestného činu. Formální stránka spočívá v úmyslu pachatele se takového jednání dopustit, dále musí míra společenské nebezpečnosti jeho jednání dosáhnout intenzity uvedené v zákoně. U materiální podmínky je nezbytné, aby jednání pachatele bylo zařaditelné pod skutkovou podstatu některého trestného činu. Jestliže je šikana podstatou u trestných činů, je skutek jako trestný čin považován.

Mezi nejčastější trestné činy patří: trestný čin omezování lidské svobody, trestný čin vydírání, trestný čin vzbuzení důvodné obavy, trestný čin loupeže, znásilnění, pohlavního zneužívání, trestný čin ublížení na zdraví, poškozování cizích věcí.

5.2 Trestní odpovědnost pachatelů šikany

Pachatel, má-li být postižen, musí dosáhnout určitého věku. K trestní odpovědnosti osob mladších 15 let nedochází.

Pro posuzování trestní odpovědnosti je důležité posoudit rozumovou a mravní vyspělost dětí v konkrétním věku.

I v případě, že se jedná o děti mladší 15 let, lze proti nim zakročit. Lze je například umístit do ústavu. Pokud nepomůžou pohovory s rodiči, s odborným pedagogicko-psychologickým pracovníkem, měl by být podán návrh na stanovení dohledu nad chováním dítěte. Pokud daný dohled nepomůže, dítě by mělo být umístěno v ústavu.

5.3 Odpovědnost rodičů a dalších subjektů

Rodiče pachatele mohou být též trestně stíháni a to ve chvíli, kdy zanedbávají výchovu dětí. Trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže se dopouští i osoba, která umožňuje osobě mladší 18 let vést zahálčivý nebo nemravný život.

Jestliže k šikaně dojde v průběhu vyučování, plnou odpovědnost za vzniklou újmu nese školské zařízení. Rodič nebo zákonný zástupce dítěte může na školském zařízení požadovat náhradu škody na věcech a na zdraví. (Kolář, 1997)

6. PRŮZKUM ŠIKANY NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

V následující části diplomové práce budu prezentovat výzkumné šetření a jeho výsledky. Zvolila jsem dotazníkové šetření. Pro ilustraci problematiky šikany uvádím rozhovor s učitelkou a internetový rozhovor dvou dětí - oběti a aktéra šikany, který mi poskytla učitelka. O třídách a samotném výzkumu se blíže zmíním v následujících podkapitolách.

6.1 Cíl výzkumu a výzkumné hypotézy

Cílem mé praktické části je zjistit projevy šikany a porovnat tento fenomén ve vybraných třídách v rámci jedné školy (na ZŠ v Jilemnici). Zaměřila jsem se na druhý stupeň základní školy, tedy na žáky 6.-9. tříd. Srovnání šikanování bylo provedeno formou dotazníkového šetření za použití dotazníku vytvořeného M. Kolářem (viz. Příloha č. 1).

Jelikož mám porovnat projevy šikany ve vybraných třídách v rámci jedné školy, stanovila jsem si následující hypotézy výzkumu:

H1: Žáci 6. a 7. tříd jsou vystaveni šikaně ve škole v menší míře než žáci starší, tj. žáci 8. a 9. tříd.

H2: V 6. a 7. třídách se vyskytují mírnější formy šikany než ve třídách 8. a 9.

H3: V 6. a 7. třídě se žáci častěji někomu svěří s problémem šikanování než žáci 8. a 9. tříd.

6.2 Metody

Výzkumné šetření jsem založila na formě dotazníkové, jedná se tedy o výzkum kvantitativní. Průzkum byl proveden anonymně a obsahoval 27 otázek. Žáci v dotazníku odpovídali formou škály, pomocí ano-ne odpovědí, výběrem z možností nebo se sami mohli na určité otázky rozepsat.

Ve své diplomové práci jsem využila „Dotazník o šikanování,“ který vytvořil Michal Kolář v roce 2005. Dotazník se přímo zaměřuje na žákovy zkušenosti se šikanou. Před tím, než žáci dotazník vyplnili, jsem je seznámila s tím, co je šikanování a k čemu dotazník slouží.

Dotazník shledávám jako vhodnou formu šetření, je možné zjistit za poměrně krátkou dobu velké množství výpovědí od respondentů.

Dotazníkem zjišťované skutečnosti:

- 1) Pohlaví, třída.
- 2) Jsou-li žáci ve třídě rádi.
- 3) Mají-li ve třídě dobrého kamaráda.
- 4) Prospěch (i z chování).
- 5) Zda byli svědkem šikany.
- 6) Zda je jedinec sám obětí, popř. jakým způsobem je šikanován.
- 7) Frekvence šikany.
- 8) Místo šikany.
- 9) Počet a pohlaví agresorů.
- 10) Zjištění pomoci od druhých osob.
- 11) Náзор na pomoc od učitele.
- 12) Potrestání agresora.
- 13) Zda jedinec sdělil šikanu rodičům.
- 14) Důvody ubližování.
- 15) Zda se jedinec zkusil bránit.
- 16) Zjištění, zda jedinci ubližuje někdo z jiné školy, jakým způsobem, jak často, počet agresorů.

6.3 Charakteristika výzkumného souboru

Dotazníky jsem administrovala na ZŠ v Jilemnici, Komenského 288. Výzkumné šetření proběhlo na druhém stupni ZŠ. Věk žáků se pohyboval v rozmezí od 11-15 let. Výzkumu se zúčastnilo 105 žáků, z toho 51 chlapců a 54 dívek.

Dotazníky jsem rozdala v pěti třídách druhého stupně, tj. v 6.A, 7.B, 8.A, 9.A i B.

6.4 Průběh výzkumu

Dotazník byl zadáván po domluvě s vedením školy do jednotlivých tříd druhého stupně. Dotazníky jsem zadávala v každé třídě osobně.

Podmínkou vyplňování dotazníku byla absolutní anonymita žáků. Žáci byli seznámeni s faktem, že se jedná o dotazník, který poslouží výzkumným účelům v oblasti šikanování na základních školách. Cílem bylo žáky ujistit o tom, že se nemusí obávat toho, že budou při vyplňování dotazníku naprosto upřímní. Nikdo je za jejich odpovědi nebude stíhat či vyšetřovat. Žáci měli nabýt dojmu, že jejich odpovědi na dané otázky mi mohou posloužit jako relevantní informace v boji proti šikaně bezbranných a slabých.

Během odpovídání měli žáci možnost klást doplňující otázky, pokud něčemu neporozuměli.

6.5 Výsledky a interpretace

Tabulka č. 1 **Počet chlapců a dívek v jednotlivých třídách**

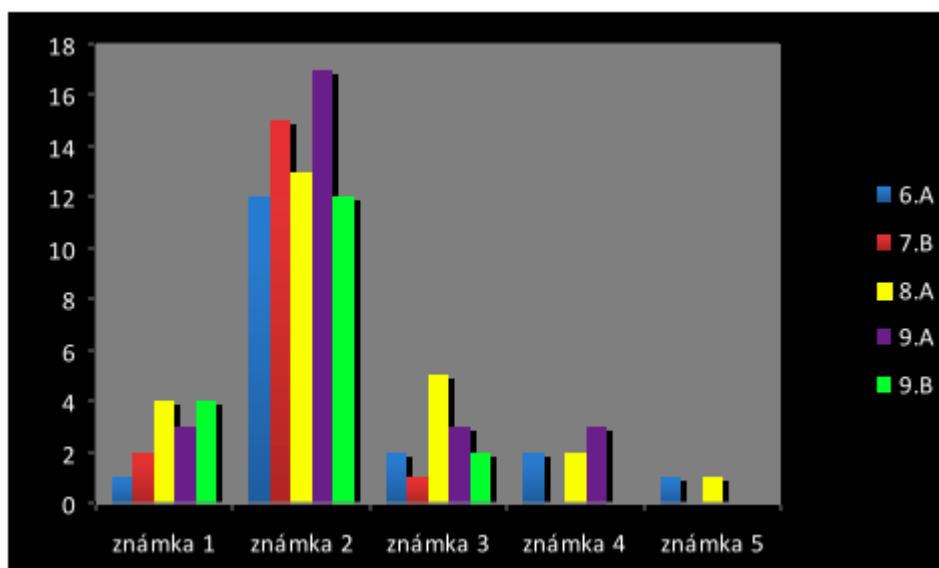
	6.A	7.B	8.A	9.A	9.B
Chlapci	6	8	12	14	11
Dívky	12	10	13	12	7

Graf č. 1 **Věk dětí**

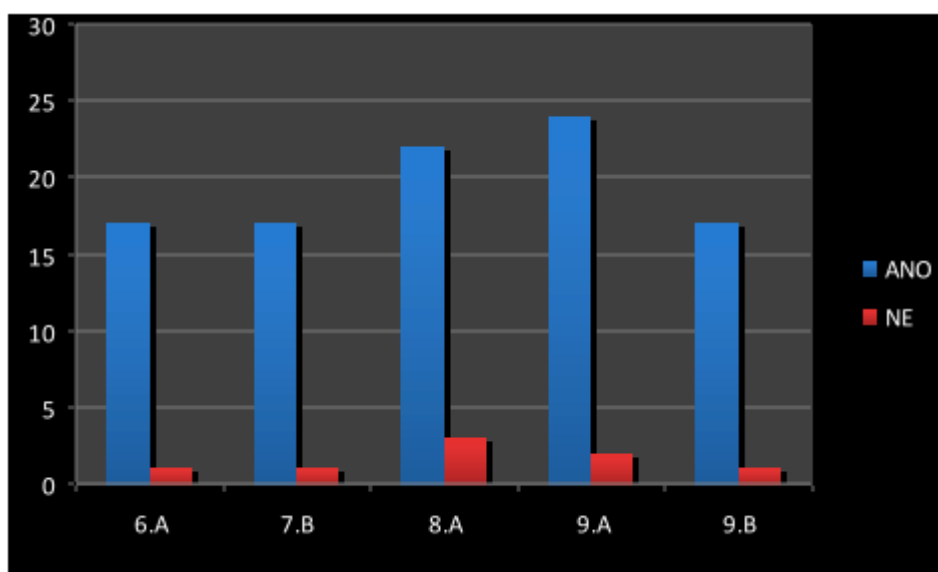
Věk zkoumaných dětí se pohyboval v rozmezí 11-15 let. Nejvíce žáků bylo ve věku 14 let. Tato skupina tvořila celkem 36% dotazovaných. Další věkové skupiny byly procentuelně rozloženy takto: 13 let zastupovalo 26% žáků, 12 let 16% žáků a 11% dotazovaných tvořily děti 11 a 15 let.

Graf č. 2 **Spokojenost žáků ve třídě (otázka „Jsi ve své třídě rád?“)**

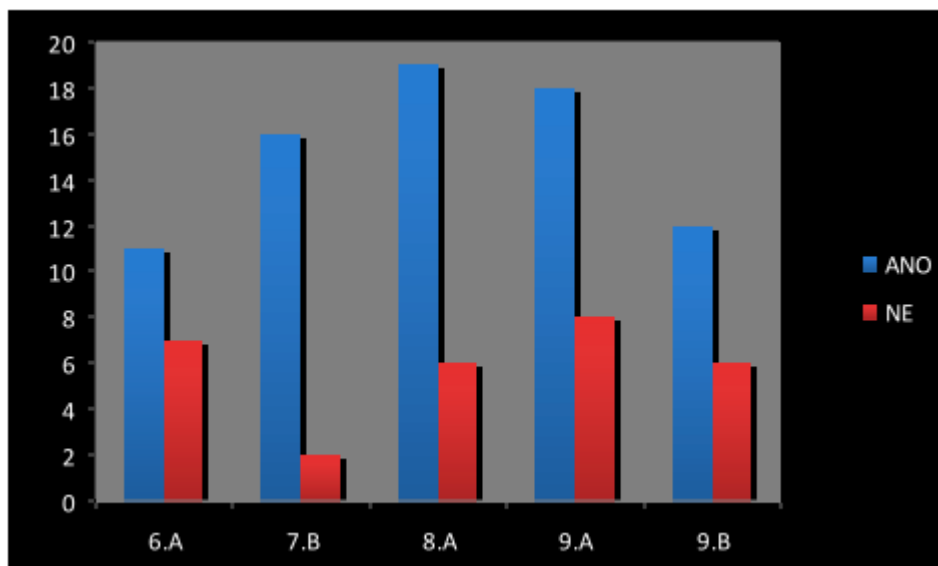
První otázka zjišťovala, zda jsou žáci rádi ve své třídě. Úkolem bylo označit známkou od jedničky do pětky pobyt ve třídě. Ve všech třídách zvítězila známka dvě, což znamená, že je většina žáků ve třídách spokojena (65, 75%). V 7.B a v 9.B odpověděli kladně všichni. Celou známkovací škálu využily pouze třídy 6.A a 8.A, avšak v obou těchto třídách nejsou spokojeni s pobytem ve třídě pouze tři žáci.

Graf č. 3 Spokojenost žáků ve třídě (otázka „Máš ve třídě dobrého kamaráda?“)

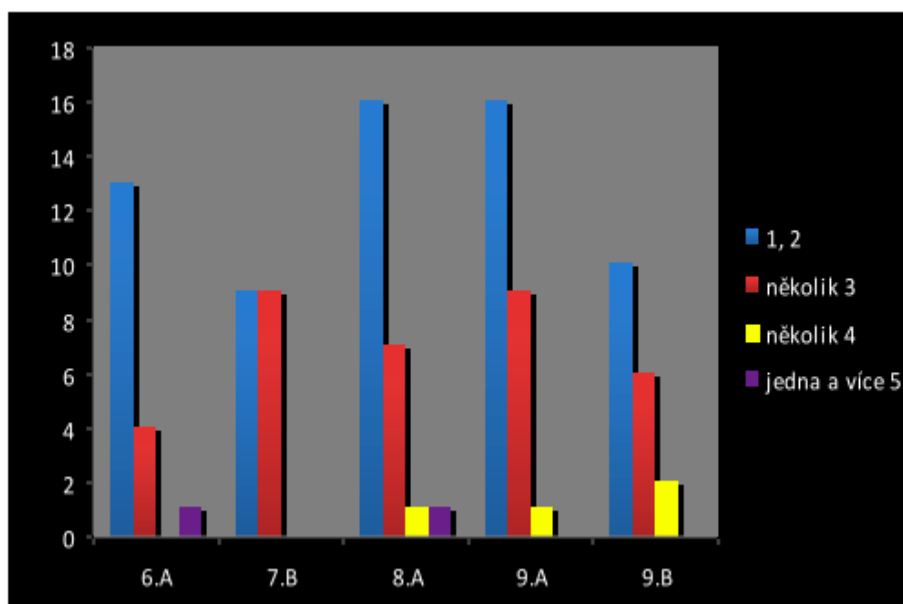
Dále mě zajímalo, zda mají žáci ve třídě dobrého kamaráda. Kladnou odpověď jsem získala od 97 žáků, což je 92, 38% všech respondentů. Dobrého kamaráda nemá 8 žáků, tj. 7, 62%. Z grafu č. 3 je zřejmé, že se odpovědi ve třídách významně nelišily. Výsledky poukazují na to, že velká většina dětí má někoho, komu důvěřuje, může se na něj obrátit a spolehnout. Sociální opora je důležitým preventivním faktorem vzniku sociopatologických jevů.

Graf č. 4 Spokojenost žáků ve třídě (otázka „Patříš ve třídě do nějaké party?“)

Graf č. 4 znázorňuje náležitost žáků do nějaké party ve třídě. Podobně jako v předchozím případě odpověděla většina kladně, tzn. že do party patří (72, 38%). Ve všech třídách převládají odpovědi „ano,“ nejvíce je však rozdíl odpovědí zřejmý u 7.B, kde je do určité skupiny zapojeno 88, 88% dětí.

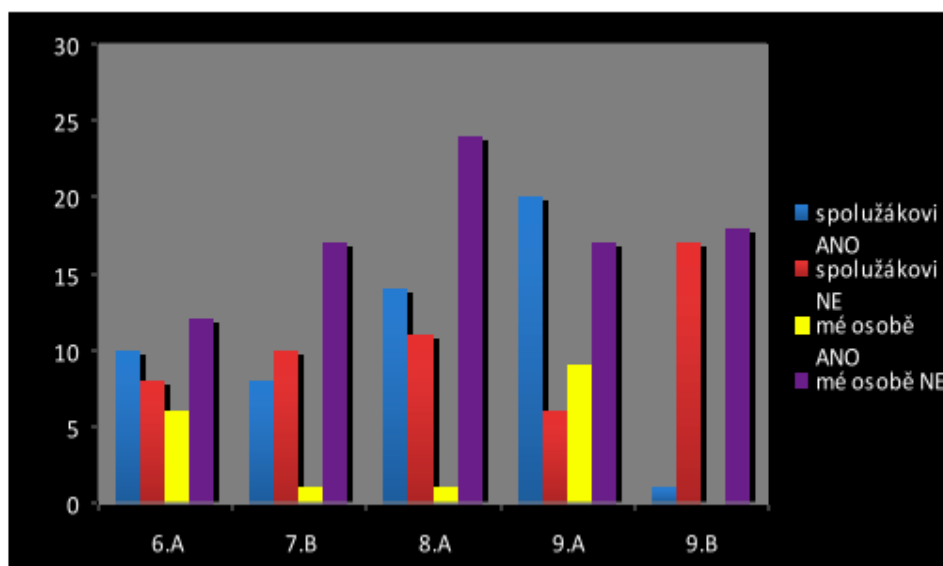
Graf č. 5 Vysvědčení

Co se posledního vysvědčení týče, mohu konstatovat, že ve všech třídách měla většina žáků jedničky a dvojky, případně samé jedničky. Takové vysvědčení se týkalo 60, 95% všech dotazovaných. Ve všech třídách se také vyskytli žáci, kteří měli na vysvědčení několik trojek (33, 33% dotazovaných). Několik čtyřek se objevilo pouze ve třídách 8.A, 9.A a 9.B. Překvapilo mě, že se na vysvědčení objevily i pětky, což se týkalo tříd 6.A a 8.A, v obou těchto třídách měla dané vysvědčení jedna osoba.

Graf znázorňující chování žáků do práce nepřidávám, protože všichni respondenti odpověděli, že jejich známka z chování byla nejlepší možnou.

Graf č. 6 Ublížování ve třídě

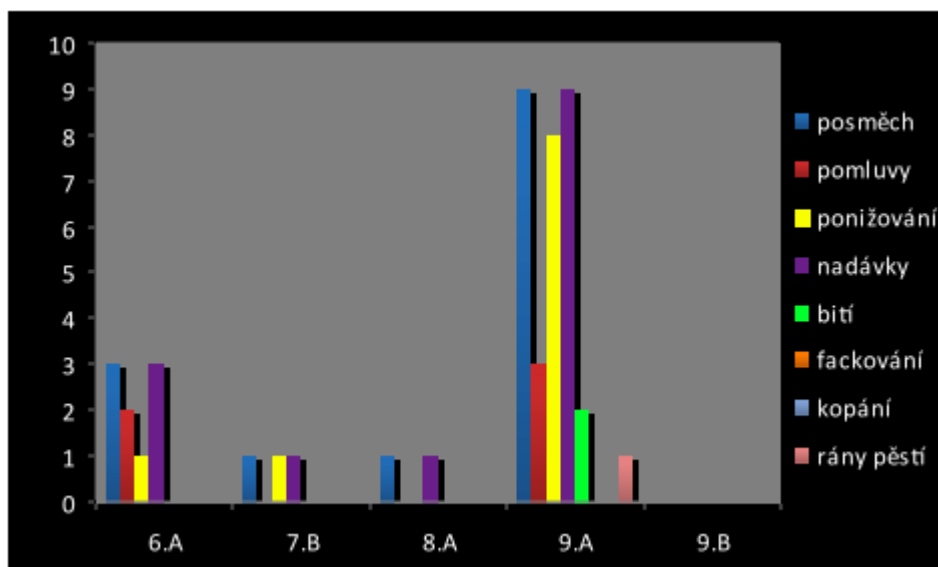

Respondenti odpovídali také na otázku, zda se stali svědkem ublížování svému spolužákovi. Zde se odpovědi ve třídách výrazně lišily i přes skutečnost, že celkově byly výsledky vyrovnané. 53 respondentů (50, 47%) odpovědělo kladně, tzn. že svědkem šikany byli. Zbýlých 52 žáků odpovědělo opakem. Srovnám-li jednotlivé třídy, výsledky vyšly následovně: v 6.A odpovědělo 10 žáků, že svědkem šikany byli. Týká se to tedy 55, 55%. Zbýlých 8 žáků si šikany u spolužáka nevšimlo. Přesným opakem odpověděla třída 7.B. V 8.A odpovědělo 14 žáků (56%) kladně. Veliké rozdíly panovaly v devátých třídách. V 9.A se z celkového počtu 26 dětí ukázalo, že 20 respondentů svědkem šikany bylo. Jedná se tedy o vcelku výraznou část třídy, konkrétně 76,92%. 9.B odpověděla zcela jinak.

Ubližování spolužákovi zaznamenala pouze jedna osoba z celkového počtu 18 dětí. Tato osoba tvoří 5, 55% třídy.

Dále jsem zkoumala, kolik dětí zažilo šikanu na vlastní kůži. 16, 19% z celkového počtu studentů odpovědělo, že jim je ubližováno někým ze třídy. Zbýlých 83, 81% šikanu týkající se jejich osoby nezažilo. Ve třídách dopadly výsledky následovně: v 6.A je šikanováno 6 žáků z 18, což je 33, 33% dětí, v 7.B zažila ubližování pouze jedna osoba z 18, jedná se tedy o 5,55%. Taktéž v 8.A odpověděl pouze jeden student kladně, tzn. že z celkového počtu 25 dětí tvoří daná oběť 4%. Nejvíce se liší poslední dvě třídy, třídy deváté. V 9.A jsem zaznamenala největší procento šikanovaných, konkrétně 34, 62%. Oproti tomu v 9.B se k šikaně vlastní osoby nepřihlásil nikdo. Jak se později dovíme na základě rozhovoru, podoba a průběh šikany mohou být na škole natolik vyhraněné, že může jít v podstatě o psychický teror. Vyjádření na adresu oběti ze strany aktéra byli velmi kruté a bezohledné a případem se zabývá policie. Pomocí dotazníku však konkrétní průběh šikany nezjistíme. Z toho plyne poučení pro výzkumníky, že dotazník přináší jen orientační informace, pokud chceme naše zjištění prohloubit, je nutné se věnovat konkrétním příběhům, s použitím kvalitativní metodologie jako je například rozhovor.

Graf č. 7 Způsob ubližování ve třídě

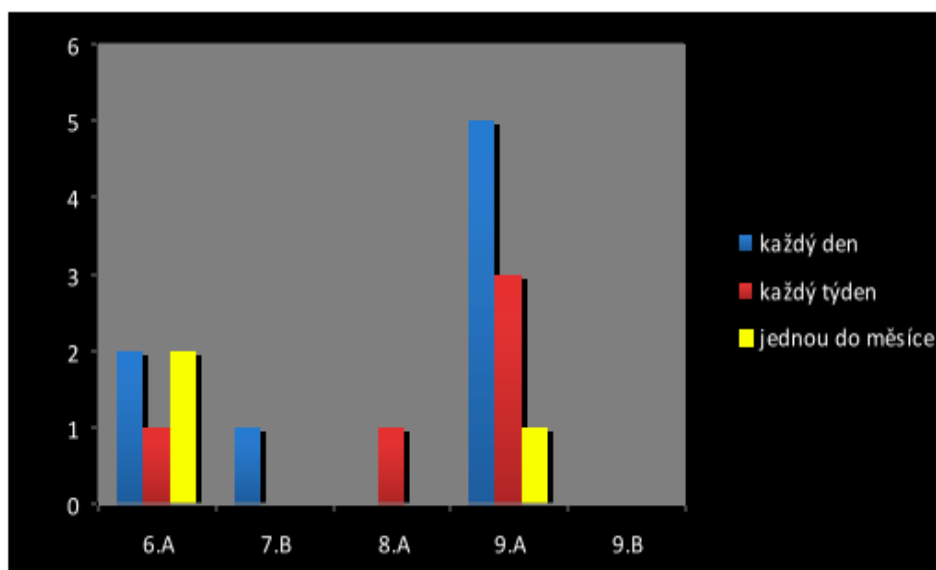
Velmi důležitou shledávám otázku zjišťující způsob šikany. Pokud tedy žáci určili, že se jich šikana týkala, zajímalo mě, jak jim bylo ubližováno. Celkově lze konstatovat, že

nejčastějším způsobem, jakým byli žáci ve třídě šikanováni, jsou posměch a nadávky (31, 11%). Fackování a kopání neuvedla žádná z tříd. Výsledky v procentech u jednotlivých tříd zaznamenávám do následující tabulky (uvádím pouze způsoby šikanování, které třídy určily):

Tabulka č. 2 **Procentuální rozložení způsobů ubližování ve třídě**

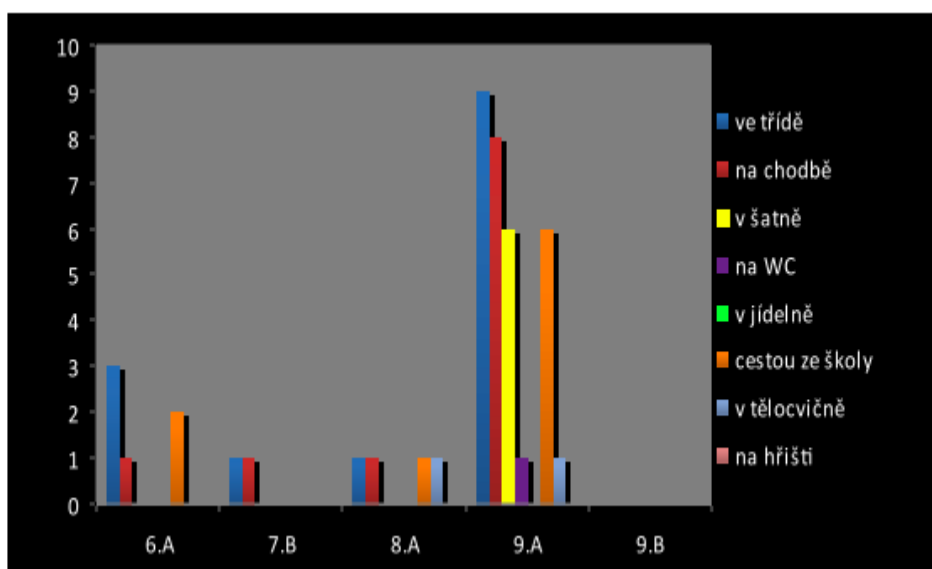
	6.A	7.B	8.A	9.A	9.B
Posměch	33, 33%	33, 33%	50%	28, 13%	-
Pomluvy	22, 22%	-	-	9, 38%	-
ponižování	11, 11%	33, 33%	-	25%	-
Nadávky	33, 33%	33, 33%	50%	28, 13%	-
Bití	-	-	-	6, 25%	-
rány pěstí	-	-	-	3, 16%	-

Graf č. 8 **Frekvence šikanování ve třídě**

Graf č. 8 znázorňuje, v jaké frekvenci se oběti šikany s ubližováním setkaly. Lze říci, že pokud byl žák ve třídě šikanován, docházelo k tomu zejména každý den (touto možností odpovědělo 50% všech šikanovaných). Konkrétně vyšly výsledky v jednotlivých třídách takto: v 6.A je šikanováno 40% dětí každý den, to samé procento se týká osob, které se s šikanou setkaly jednou do měsíce. Zbýlých 20% zaznamenalo šikanu každý týden. V 7.B a v 8.A odpověděl na tuto otázku pouze jeden žák (žák v 7.B uvedl, že se jednalo o šikanu každodenní, kdežto žák v 8.A zaznamenal šikanu každý týden). V 9.A je každý den obětí 55,55% všech šikanovaných. Každý týden se šikana týká 33,33% a jednou do měsíce se s ubližováním setkala 11,11% obětí.

Graf č. 9 Místo výskytu šikany od spolužáků

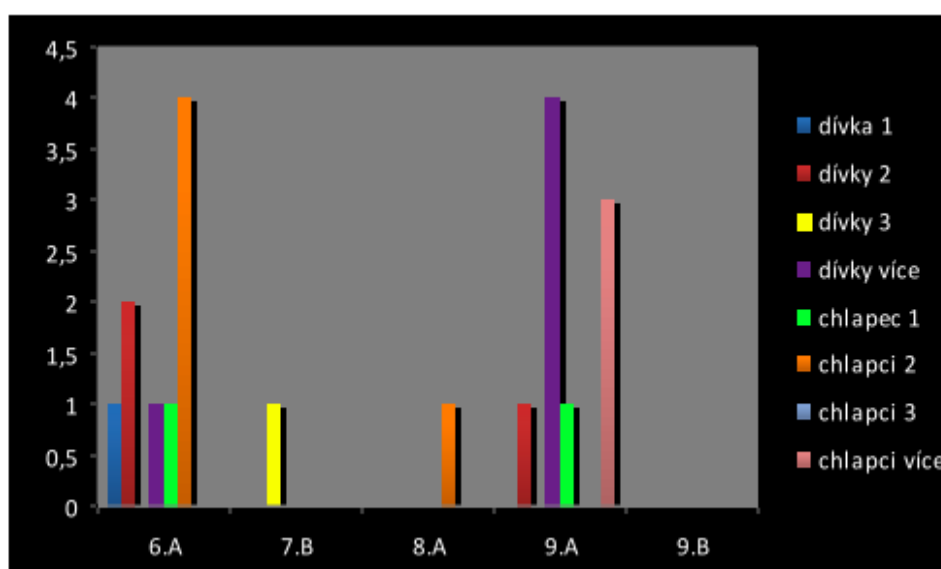
Nejčastějším místem, kde byli žáci od spolužáků šikanováni, je třída (32, 56%). Jídelnu a hřiště neuvedla žádná z tříd. Výsledky v procentech u jednotlivých tříd zaznamenávám do následující tabulky (uvádím pouze místa, kde děti šikanovány byly):

Tabulka č. 3 Procentuální rozložení míst výskytu šikany od spolužáků

	6.A	7.B	8.A	9.A	9.B
ve třídě	50%	50%	25%	29, 03%	-

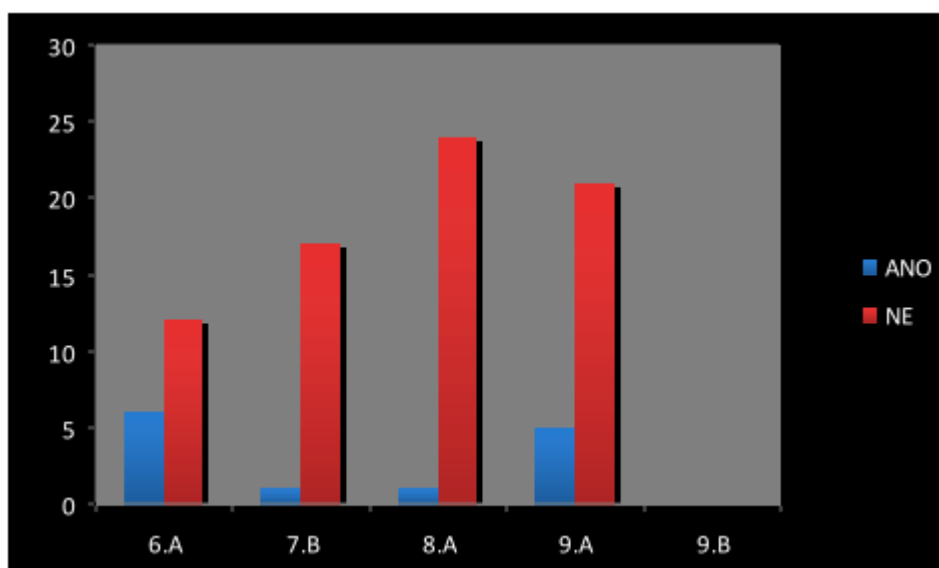
na chodbě	16, 67%	50%	25%	25, 80%	-
v šatně	-	-	-	19, 35%	-
na WC	-	-	-	3, 23%	-
cestou ze školy	33, 33%	-	25%	19, 35%	-
v tělocvičně	-	-	25%	3, 23%	-

Graf č. 10 Pohlaví a počet agresorů ve třídě

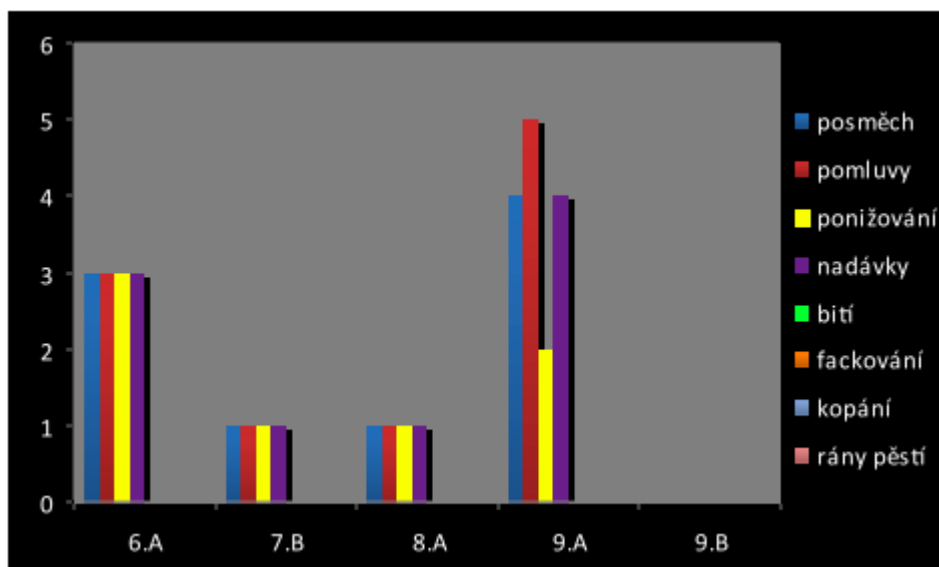
Ve výzkumu celkově vyšlo, že nejvíce studentů bylo šikanováno od dvou chlapců a od více dívek (25%). Naopak nikdo ze všech respondentů neuvedl jako agresory tři chlapce. V 6.A uvedlo 44, 44% žáků jako agresory dva chlapce, 22, 22% dvě dívky a 11, 11% dostali ve výzkumu jedna dívka, dívek více a jeden chlapec. V 7.B byly jedním studentem označeny tři dívky, v 8.A dva chlapci. 9.A označila agresorů více. 44, 44% žáků uvedlo, že je šikanuje více dívek, 33, 33% náleží více chlapcům a 11, 11% dotazovaných určilo jako agresory dvě dívky a jednoho chlapce. 9.B neoznačila nikoho.

Graf č. 11 Ublíživání v rámci školy (otázka: „Ublížíje ti někdo ze školy?“)

Další část výzkumu se týkala ubližování žákům v rámci školy. 12, 38% z celkového počtu respondentů odpovědělo, že jim je ubližováno někým ze školy. Zbylých 87, 62% šikanu nezažilo. Ve třídách dopadly výsledky následovně: v 6.A je někým ze školy šikanováno 6 žáků z 18, což je 33, 33% dětí. V 7.B zažila ubližování pouze jedna osoba z 18, jedná se tedy o 5,55%. Taktéž v 8.A odpověděl pouze jeden student kladně, tzn. že z celkového počtu 25 dětí tvoří daná oběť 4%. V 9.A se vyskytuje 19, 23% obětí a v 9.B se opět k šikaně vlastní osoby nepřihlásil nikdo.

Graf č. 12 Způsob ubližování od agresorů ze školy

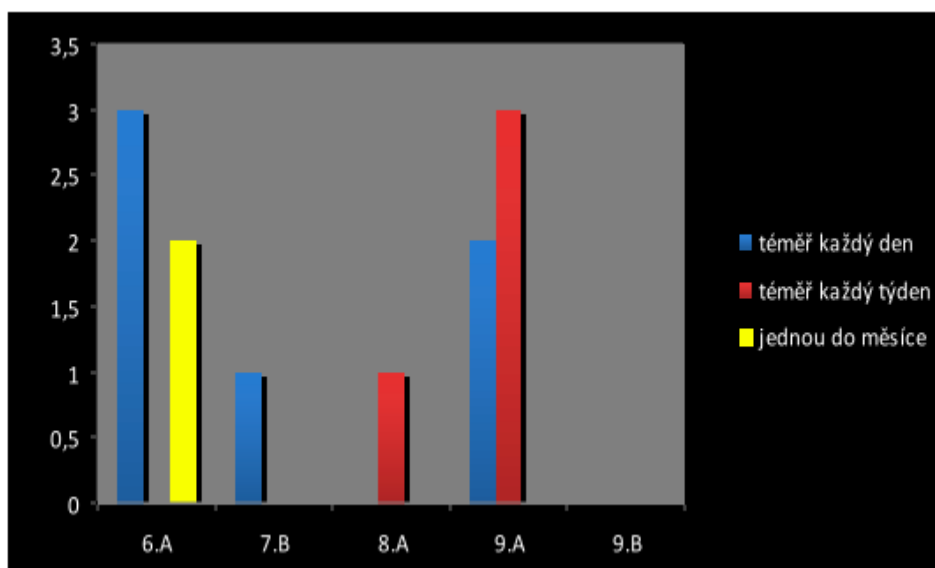

Pokud žáci určili, že se jich šikana od agresorů ze školy týkala, zajímalo mě, jakým způsobem jim bylo ubližováno. Nejčastějším stylem, jakým byli žáci v rámci školy šikanováni, jsou pomluvy (31, 25%). Bití, fackování, rány pěstí a kopání neuvedla žádná z tříd. Výsledky v procentech u jednotlivých tříd zaznamenávám do následující tabulky (uvádím pouze způsoby šikanování, které třídy určily):

Tabulka č. 4 **Procentuální rozložení způsobů ubližování v rámci školy**

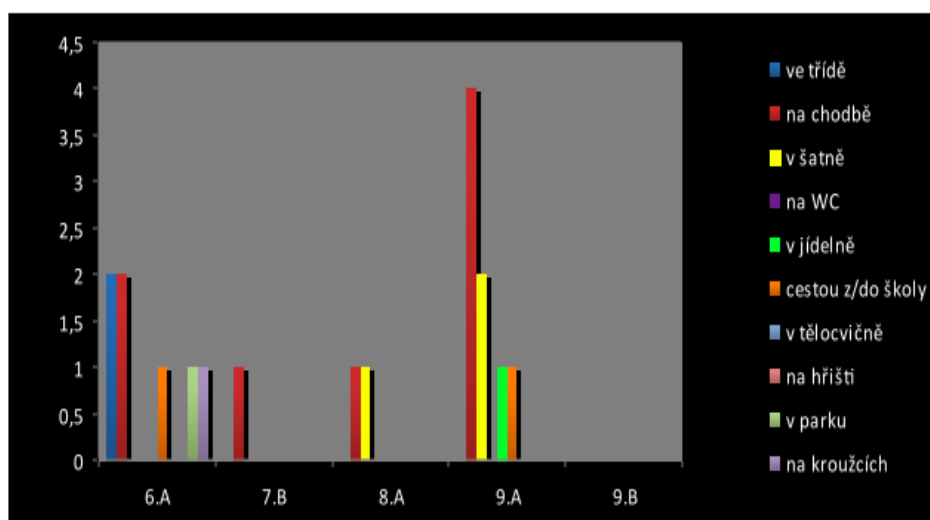
	6.A	7.B	8.A	9.A	9.B
Posměch	25%	25%	25%	26, 67%	-
Pomluvy	25%	25%	25%	33, 33%	-
Ponižování	25%	25%	25%	13, 33%	-
Nadávky	25%	25%	25%	26, 67%	-

Graf č. 13 **Frekvence šikanování od agresorů ze školy**

Graf č. 13 znázorňuje, v jaké frekvenci se oběti šikany s ubližováním od agresorů ze školy setkaly. Pokud byl žák v rámci školy šikanován, docházelo k tomu zejména každý den (50% všech šikanovaných). Konkrétně vyšly výsledky v jednotlivých třídách takto: v 6.A je z celkového počtu obětí šikanováno 60% dětí každý den, jednou do měsíce 40%. V 7.B a v 8.A odpověděl na tuto otázku pouze jeden žák (žák v 7.B uvedl, že se jednalo o šikanu každodenní, kdežto žák v 8.A zaznamenal šikanu každý týden). V 9.A je každý den obětí 40% všech šikanovaných. Každý týden se šikana týká 60%.

Graf č. 14 Místo výskytu šikany od agresorů ze školy

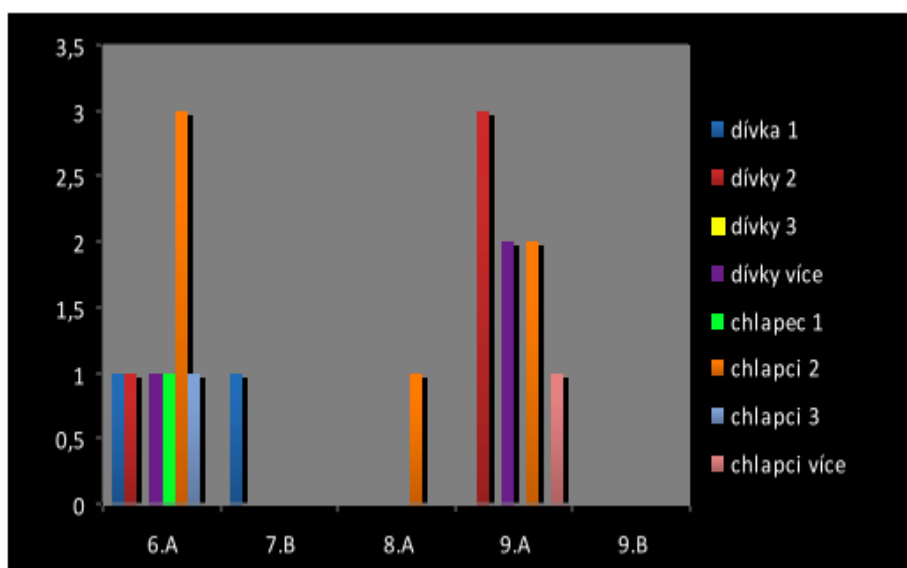
Nejčastějším místem, kde byli žáci od agresorů ze školy šikanováni, je chodba (44, 44%). WC, tělocvičnu a hřiště neuvedla žádná z tříd. Výsledky v procentech u jednotlivých tříd zaznamenávám do následující tabulky (uvádím pouze místa, kde děti šikanovány byly):

Tabulka č. 5 Procentuální rozložení míst výskytu šikany od agresorů ze školy

	6.A	7.B	8.A	9.A	9.B
ve třídě	28, 57%	-	-	-	-
na chodbě	28, 57%	100%	50%	50%	-

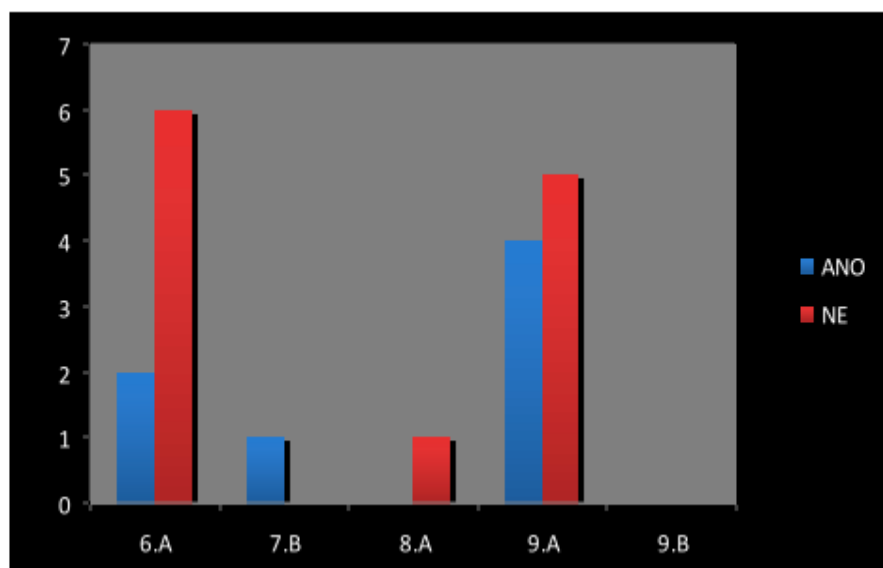
v šatně	-	-	50%	25%	-
v jídelně	-	-	-	12, 5%	-
cestou ze školy	14, 29%	-	-	12, 5%	-
v parku	14, 29%	-	-	-	-
na kroužcích	14, 29%	-	-	-	-

Graf č. 15 Pohlaví a počet agresorů ze školy

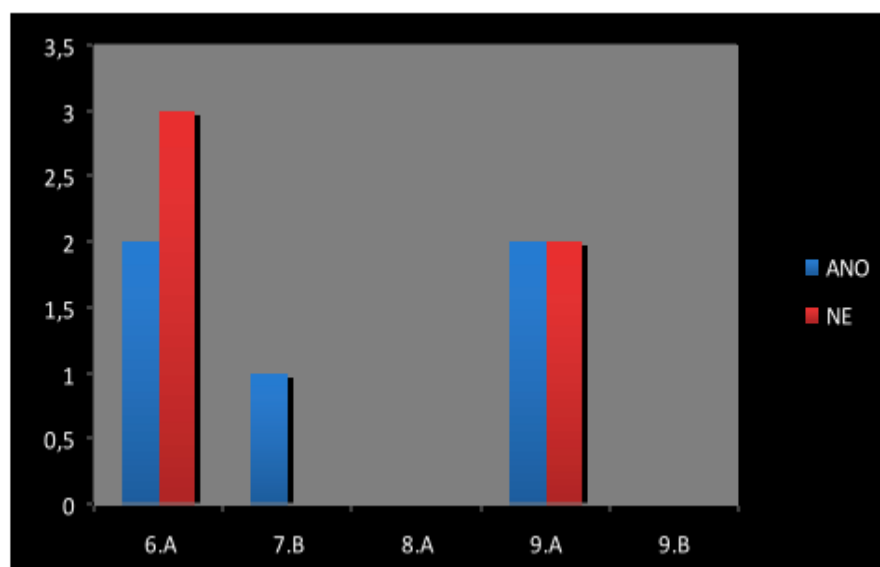

Ve výzkumu celkově vyšlo, že nejvíce studentů bylo šikanováno od dvou chlapců (33, 33%). Naopak nikdo ze všech respondentů neuvedl jako agresory tři dívky. V 6.A uvedlo 37, 5% žáků jako agresory dva chlapce a shodných 12, 5% žáků určilo jednu dívku, dvě dívky, více dívek, jednoho chlapce a chlapce tři. V 7.B byla jedním studentem označena jedna dívka, v 8.A dva chlapci. 9.A označila agresorů více. 37, 5% žáků uvedlo, že je šikanují dvě dívky, 25% náleží více dívkám a dvěma chlapcům a zbylých 12, 5% dotazovaných určilo jako agresory více chlapců.

Graf č. 16 Řekl(a) jsi o tom někomu?

Graf č. 17 Pomohl ti ten, komu jsi to řekl(a)?

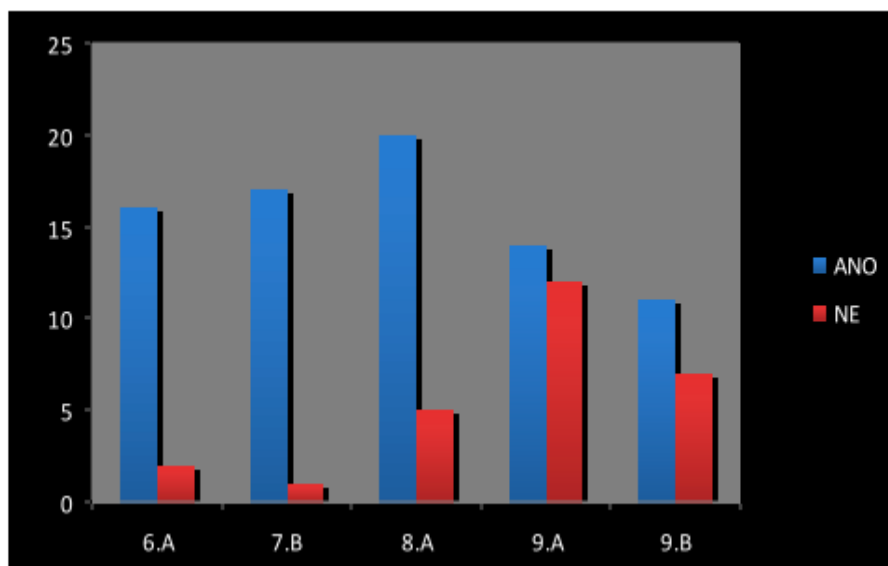

V následujících dvou odstavcích se budu zabývat tím, zda se oběť někomu svěřila, popř. zda jí daný člověk pomohl. V grafu č. 16 je možné vidět, že většina dotazovaných se nikomu s problémem nesvěřila. Tato skupina tvoří 63, 16% všech šikanovaných. V 6.A se někomu svěřilo pouze 25% žáků, v 7.B se daný šikanovaný o svém problému někomu svěřil, opakem tomu je u šikanovaného z 8.A. Oběti v 9.A také ve většině nikomu o svém trápení neřekli (55, 56%). Žáci 9.B jako u předchozích dotazů otázku proškrkli, poněvadž nikdo neuvedl, že je obětí šikany.

Graf č. 17 řeší otázku pomoci od člověka, kterému se oběť svěřila. Zde celkově neprevládá ani jedna z odpovědí. V 6.A sice odpovědělo 60% šikanovaných, že jim ten,

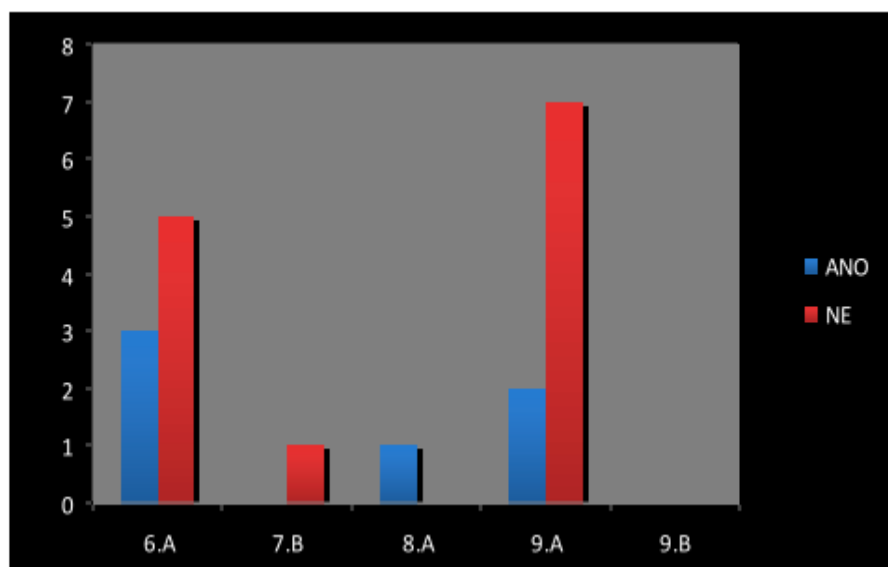
komu o problému řekli, nepomohl, ale v 7.B byla výpověď od šikanovaného zcela jiná, tzn. že mu někdo pomohl. V 9.A jsou výsledky vyrovnané.

Graf č. 18 **Myslíš si, že je dobrý nápad požádat o pomoc učitele?**

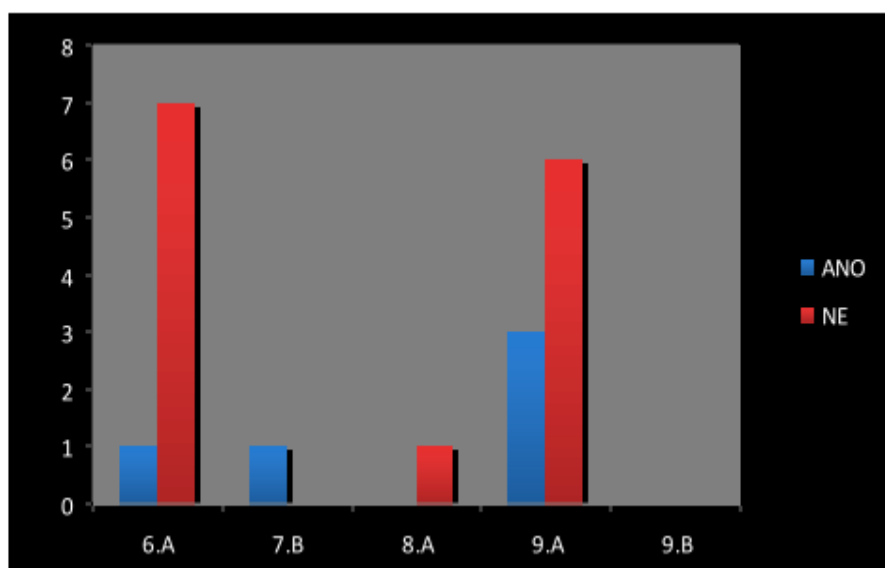
Jako budoucí učitelku mě zajímalo, jak se žáci vyjádří k otázce týkající se pomoci od učitele. 74, 29% všech žáků odpovědělo, že je dobré požádat o pomoc učitele. Stejně tak ve všech třídách zvítězil názor, že by oběť měla o šikaně učitelovi říci. Konkrétně odpověď „ano“ zaškrtnlo následující procento žáků: v 6.A 88, 89%, v 7.B 94, 44%, v 8.A 80%, v 9.A 53, 85% a v 9.B 61, 11%.

Graf č. 19 **Byl potrestán ten, kdo ti ublížil?**

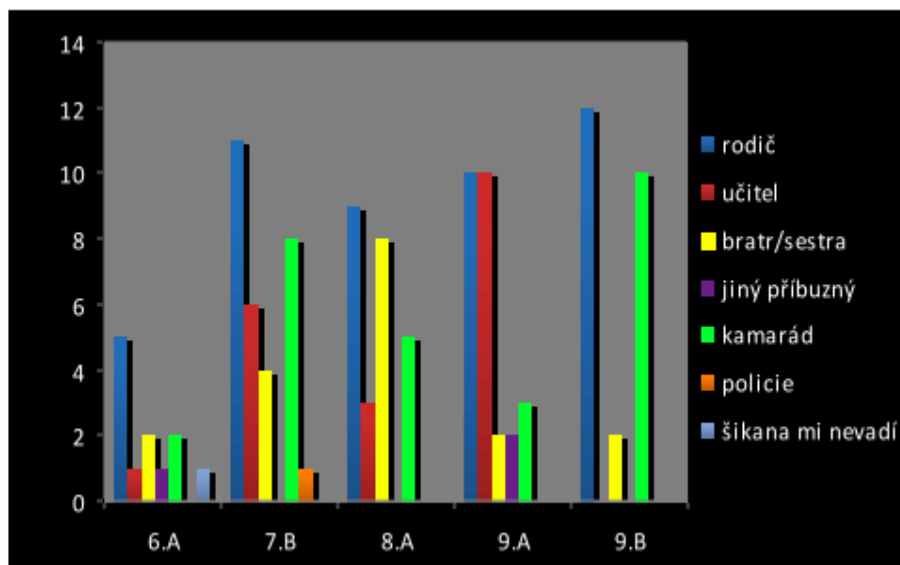
Celkově 68, 42% z šikanovaných odpovědělo, že agresor potrestán nebyl. Pouze 31, 58% žáků tedy uvedlo, že agresor za své činy dostal trest. V 6.A oběti zmínily, že bylo potrestáno 37, 5% agresorů. Agresor, který šikanoval žáka ze 7.B, potrestán nebyl, opačným způsobem skončil agresor, který šikanoval žáka z 8.A. V 9.A bylo potrestáno pouze 22, 22% šikanujících.

Graf č. 20 Řekl(a) jsi o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům?

V grafu č. 20 je vidět, že většina dotazovaných se rodičům s problémem nesvěřila. Tato skupina tvoří 73, 68% všech šikanovaných. V 6.A se rodině svěřilo pouze 12, 5% žáků, v 7.B se daný šikanovaný o svém problému rodičům svěřil, opakem tomu je u šikanovaného z 8.A. Oběti v 9.A také ve většině případech rodičům o svém trápení neřekli (66, 67%).

Graf č. 21 Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci?

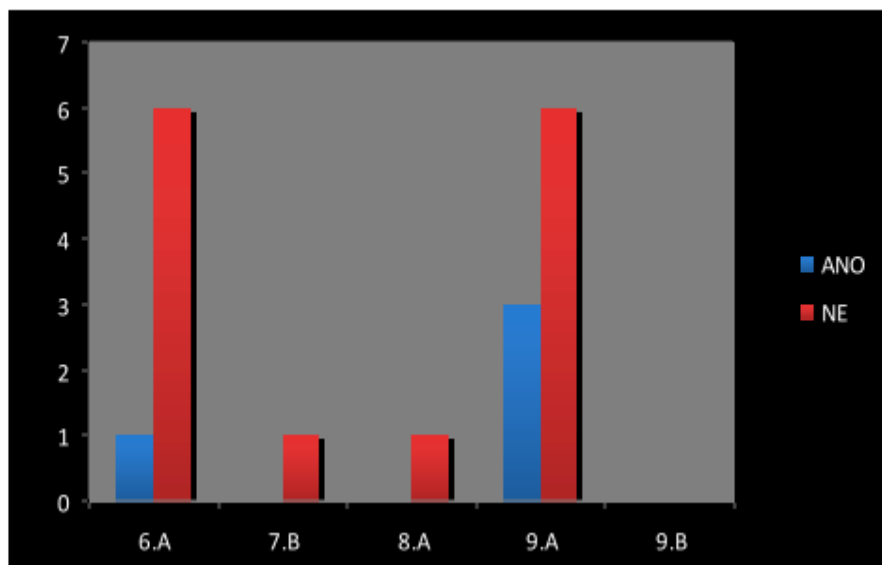

Nejčastějším člověkem, kterého žáci u této otázky uvedli, je rodič (39, 83%).
Výsledky v procentech u jednotlivých tříd zaznamenávám do následující tabulky:

Tabulka č. 6 Procentuální rozložení osob, které by mohly nejvíce pomoci při šikaně

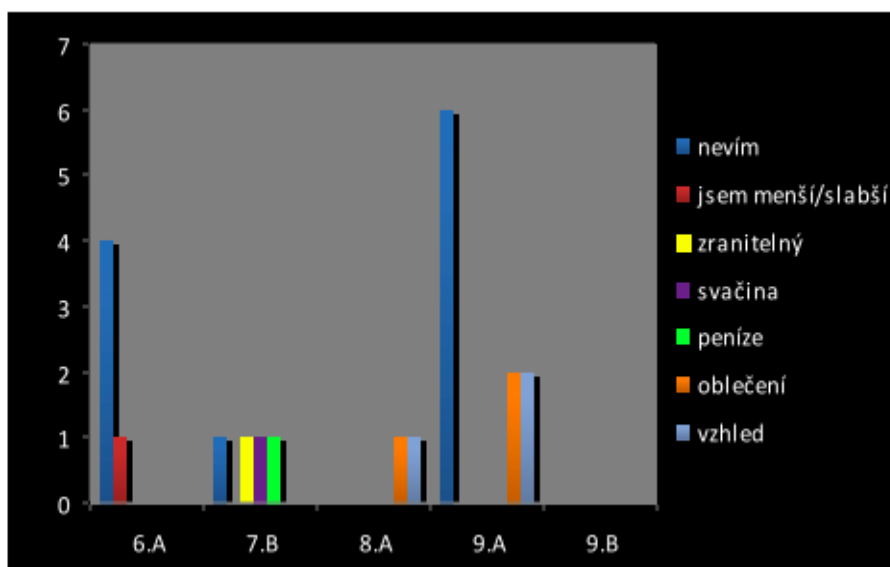
	6.A	7.B	8.A	9.A	9.B
Rodič	41, 67%	36, 67%	36%	37, 04%	50%
Učitel	8, 33%	20%	12%	37, 04%	-
bratr/sestra	16, 67%	13, 33%	32%	7, 40%	8, 33%
jiný příbuzný	8, 33%	-	-	7, 40%	-
Kamarád	16, 67%	26, 67%	20%	11, 11%	41, 67%
Policie	-	3, 33%	-	-	-
šikana mi nevadí	8, 33%	-	-	-	-

Graf č. 22 Jsi sám (sama), komu ve třídě nebo ve škole ubližují?

Celkově 77, 78% z šikanovaných odpovědělo, že nejsou sami, komu je ve třídě nebo ve škole ubližováno. Pouze 22, 22% žáků tedy uvedlo, že sami jsou. V 6.A odpovědělo kladně 14, 29% obětí, v 7.B a v 8.A si žádná z obětí nemyslí, že je týrána sama. V 9.A odpovědělo kladně 33, 33% všech šikanovaných, žáci 9.B opět otázku proškrtnuli.

Graf č. 23 Řekli ti, proč ti ubližují? Co je k tomu vede?

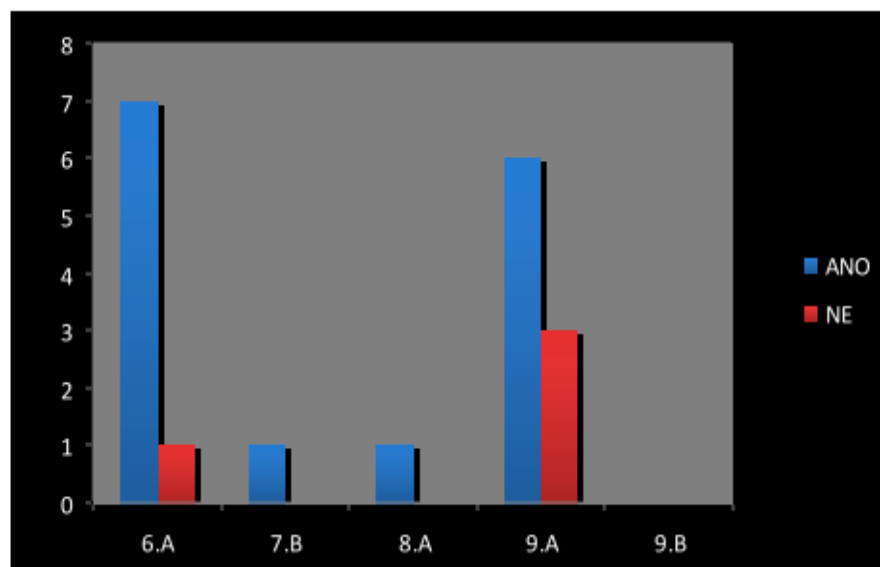

Celkovou nejčastější odpovědí týkající se důvodu šikany byla odpověď „nevím“ (52, 38%). Výsledky v procentech u jednotlivých tříd zaznamenávám do následující tabulky:

Tabulka č. 7 **Procentuální rozložení důvodů šikany**

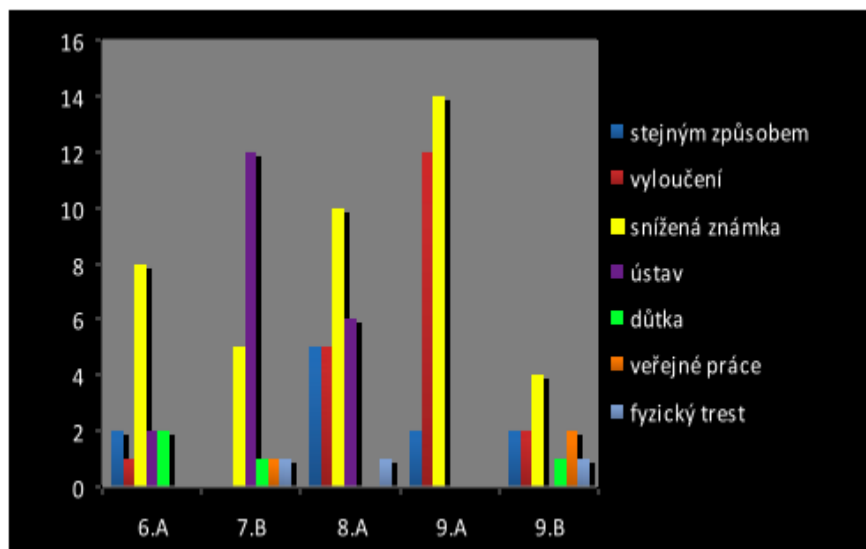
	6.A	7.B	8.A	9.A	9.B
Nevím	80%	25%	-	60%	-
jsem menší/slabší	20%	-	-	-	-
jsem zranitelný	-	25%	-	-	-
Svačina	-	25%	-	-	-
Peníze	-	25%	-	-	-
Oblečení	-	-	50%	20%	-
Vzhled	-	-	50%	20%	-

Graf č. 24 **Zkusil(a) jsi se bránit?**

Vcelku velké procento dětí se snažilo ubránit se proti agresorům (78, 95% všech respondentů). V 6.A se bránilo 87, 5% dětí, v 7.B i v 8.A se obě oběti také bránily. 66, 67% šikanovaných se proti agresorům postavilo v 9.A.

Graf č. 25 Jak by měl být potrestán někdo, kdo ubližuje jinému?

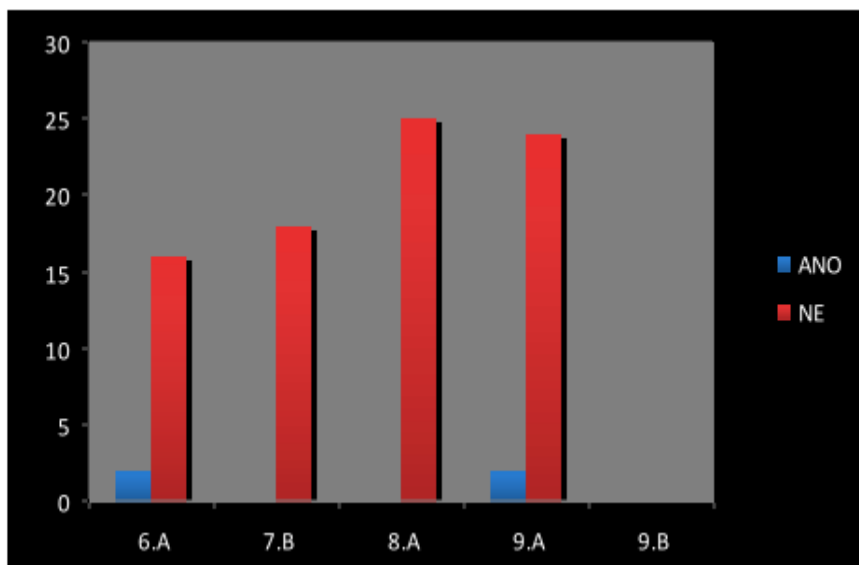

Celkově největší procento všech žáků by potrestalo agresora sníženou známkou z chování (40, 20%). Výsledky v procentech u jednotlivých tříd zaznamenávám do následující tabulky:

Tabulka č. 8 Procentuální rozložení názorů na potrestání agresora

	6.A	7.B	8.A	9.A	9.B
stejným způsobem	13,33%	-	18,52%	7,14%	16,67%
Vyloučení	6,67%	-	18,52%	42,86%	16,67%
snížená známka	53,33%	25%	37,04%	50%	33,33%
Ústav	13,33%	60%	22,22%	-	-
Důtka	13,33%	5%	-	-	8,33%
veřejné práce	-	5%	-	-	16,67%
fyzický trest	-	5%	3,70%	-	8,33%

Graf č. 26 Ublíží ti někdo z jiné školy?

Zde jasně zvítězila záporná odpověď, tzn. že 95, 40% všech žáků nemá problémy s agresory z jiných škol. Ve dvou třídách (v 6.A a v 9.A) se objevili dva žáci, kteří uvedli, že jim někdo z jiné školy ubližuje. V 6.A tito žáci tvoří 11, 11%, v 9.A se jedná o 7, 69%.

6.6 Vyhodnocení hypotéz průzkumu a shrnutí

H1: Žáci 6. a 7. tříd jsou vystaveni šikaně ve škole v menší míře než žáci starší, tj. žáci 8. a 9. tříd.

K ověření první hypotézy použiji údaje, které jsem uvedla v analýze výzkumného šetření. Konkrétně mi poslouží data, která vzešla z odpovědí respondentů na otázku č. 6, která se obracela na žáky s dotazem, zda jim někdo ze třídy ubližoval či ubližuje. Zjistila jsem následující informace: v 6. třídě bylo nebo je ubližováno celkem 33, 33% žákům, v 7. třídě se jedná o 5, 55%. Průměr tedy činí 19,44%. Zatímco v 8.A tvoří oběť 4%, v 9.A 34, 62% a v 9.B 0%. Průměr posledních tří tříd činí 12, 83%. Výsledky jsou natolik nekonzistentní, že není možné spolehlivě odpovědět na danou otázku. Problém šikany bude spíše souviset s jinými proměnnými (např. s klimatem), než s věkem dětí.

H2: V 6. a 7. třídách se vyskytují mírnější formy šikany než ve třídách 8. a 9.

Zaměřím-li se na výsledky týkající se podob násilí, se kterými se šikanovaní jedinci setkávají nebo setkávali, lze konstatovat, že jsou to žáci 9.A, kteří zmiňují závažnější formy násilí. Graf č. 7 je důkazem, že tato třída byla jediná, která se setkala dokonce i s fyzickým napadnutím. Konkrétně se jednalo o bití (6, 25%) a rány pěstí (3, 16%).

Graf č. 12 poukazuje na podoby násilí v rámci celé školy. Zde nikdo neuvedl fyzické napadání.

Jelikož jsem se rozhodla porovnávat třídy nižší (6. a 7. třídu) s třídami vyššími, z výše uvedených údajů vyplývá, že závažnější formy násilí se vyskytují u tříd vyšších. Hypotéza se na jisté rovině obecnosti na našem vzorku potvrdila. Je možné ji považovat za potvrzenou, protože data získaná pomocí dotazníku tomu nasvědčují. Avšak takové jednoznačné potvrzení hypotézy bez kvalitativního výzkumu by bylo neúplné a zkreslující. Fakta zjištěná rozhovorem významně dokreslují kvantitativní výsledky a přinášejí paradoxní evidenci o závažnosti projevů šikany. Je nutné si uvědomit, že obecně se za závažnější formy šikany považují fyzické napadení, avšak forma verbálního ponižování byla natolik krutá a tvrdá, že předčila dle mého názoru i např. bití a byla tedy z pohledu lidského ještě násilnější a závažnější.

H3: V 6. a 7. třídě se žáci častěji někomu svěří s problémem šikanování než žáci 8. a 9. tříd.

Stěžejní pro verifikaci poslední hypotézy je graf č. 16, který zjišťuje, zda se oběť někomu s problémem svěřila. Výsledky dopadly takto: v 6.A se někomu svěřilo pouze 25% žáků, v 7.B se daný šikanovaný o svém problému někomu svěřil (100%), opakem tomu je u šikanovaného z 8.A. Oběti v 9.A ve většině nikomu o svém trápení neřekli (55, 56%). Žáci 9.B jako u předchozích dotazů otázku proškrtnuli, poněvadž nikdo neuvedl, že je obětí šikany. Možná jsou v této třídě vztahy soudržné a přátelské, s funkční vzájemnou sociální oporou. Pokud se v dané třídě projevy šikany nevyskytují, není důvod se svěřovat - následně tyto výsledky k zodpovězení hypotézy není vhodné použít. Pokud jde o třídy, kde se šikana vyskytla, první dvě třídy tedy z 62, 5% uvedly, že o šikaně někomu řekly. Zatímco žáci 8.A a 9.A by se někomu svěřili pouze z 22, 22%. Hypotéza byla prostřednictvím výzkumného šetření prokázána. Je důležité zohledňovat specifika konkrétních tříd a nevytvářet zobecnění a závěry pouze na základě dotazníku, ale je doplňovat širším pohledem, pomocí kvalitativní metodologie.

Shrnutí

Cílem výzkumu bylo srovnání výskytu šikany mezi žáky na II. stupni ZŠ. Zabývala jsem se otázkou, zda jsou žáci nižšího druhého stupně vystaveni šikaně v menší míře než žáci 8. a 9. tříd. Zajímalo mě, v jaké formě se šikana objevuje a zda se žáci s problémem někomu svěří. To znamená zda jsou ochotni v případě, že k šikaně dochází, tento jev někomu ohlásit.

Prostřednictvím analýzy odpovědí žáků se podařilo ověřit dvě ze tří daných hypotéz. Hypotéza č. 1 se nepotvrdila. Žáci 6. a 7. tříd byli vystaveni šikaně ve větší míře než žáci 8. a 9. tříd. Ačkoli rozdíl mezi těmito skupinami nebyl výrazný, tato skutečnost mě velmi překvapila. Hypotéza byla falzifikována i přes skutečnost, že v 9.A uvedlo nejvíce žáků (46, 15%), že bylo šikanováno.

Uspěla jsem v předpokladech týkajících se forem šikanování. Potvrdilo se, že žáci mladší zažívají mírnější formy šikanování. Pouze třída 9.A totiž zmínila závažné formy násilí jako je bití a rány pěstí. Dále se potvrdil předpoklad, že žáci 6. a 7. tříd se častěji někomu s problémem svěří (oproti žákům starším). Zde byl výsledek hodně odlišný. První dvě třídy z 62, 5% uvedly, že o šikaně někomu řekly. Zatímco žáci 8.A a 9.A se někomu svěřili pouze z 22, 22%.

Z celého výzkumu mě nejvíce udivil velký rozdíl mezi devátými třídami. Zatímco v 9.A bylo šikanováno 46, 15% žáků a vyskytlo se zde i fyzické napadání, v 9.B se k šikaně nepřihlásil nikdo. Celá třída tedy většinu otázek z výzkumu proškrtnula.

Závěrem bych chtěla říci, že by učitelé měli být v každém případě neustále ve střehu i v případě mírnějších forem šikany, u kterých byl prokázán výskyt v nezanedbatelném množství jak na nižším, tak na vyšším druhém stupni. Žáci by se měli častěji nabádat k tomu, aby nezavírali oči před tím, když se děje něco nepříjemného někomu v jejich okolí. Je nutné je upozornit na fakt, že pokud budou agresora krýt tím, že nic nenahlásí, jedná se o způsob kolektivní viny. Také bychom jim měli dát najevo, že pokud k šikaně dochází v jejich okolí či jim samotným, neměli by otálet s nahlášením této skutečnosti.

6.7 Rozhovor s učitelem

Dnešní doba je výrazně ovlivněna informačními technologiemi, které významnou měrou formují náš každodenní život. Pro dnešní generaci mladistvých je pobyt na internetu a používání mobilního telefonu běžnou záležitostí, se kterou se setkávají už od dětských let. Informační síť vytváří nový způsob sociální komunikace mezi jejími uživateli, jsou novým prostorem a určitou alternativou běžné komunikace. Proto jsem se ve druhé části průzkumu rozhodla ilustrovat problematiku šikany pomocí rozhovor s učitelkou, která případ kyberšikany řešila. Zvolila jsem polostrukturovaný rozhovor, kde dotazovaná vypovídala o své zkušenosti s kyberšikanou a autorka práce ji pouze kladla doplňující otázky. Zvolila jsem úmyslně nehierarchický přístup k tazatelce, a přistupovala jsem k ní primárně jako k partnerce/spolupracovnici. Pro výzkum jsem použila metodu kvalitativního charakteru.

Před samotným rozhovorem stručně uvedu, co vlastně kyberšikana je. Jedná se o specifický druh týrání, při kterém dochází ke zneužití informačních a komunikačních technologií (ICT) jednotlivci nebo skupinou agresorů k úmyslnému a opakovanému obtěžování svých obětí. Mezi nejčastěji používané technologie, které se používají pro šikanování, je mezi adolescenty nejvíce rozšířený mobilní telefon a internet. Internet nabízí různé formy a způsoby patologického jednání, které odpovídají definici kyberšikany. Útok na oběti se může realizovat prostřednictvím e-mailu, chatovací místnosti, umístěním videa nebo fotografie na internet, sociálních sítí a dalšími možnostmi (Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, 2008). Internet se tedy může stát nehlídaným prostorem, kde může docházet k šikanování znevýhodněných jedinců. Agresori jsou ke kyberšikaně často motivováni touhou po pomstě, hněvem nebo jen proto, že je oběť nevýrazný člověk, který nudí a samozřejmě i jen tak, pro zábavu.

Cílem tohoto výzkumu bylo získání autentické výpovědi učitelky, která má bezprostřední zkušenost se specifickým druhem šikany (kyberšikana). Výpověď zapisovala během rozhovoru kamarádka, která je v příbuzenském vztahu s paní učitelkou.

V průběhu výzkumu bych nerada opomenula správná etická pravidla. Ta zaručují účastníkům diskrétnost či požadovanou autonomii. Z uvedeného důvodu neuvádím pravá jména respondentů, kteří mi umožnili rozhovor. Pro jejich pojmenování uvádím pouze vymyšlená písmena.

Rozhovor jsem chtěla vést s učitelem, který řešil šikanu osobně. K učitelce (v práci budu danou osobu uvádět pod písmenem *U*) mě přivedla kamarádka. Jelikož mají zmíněné osoby mezi sebou příbuzenský vztah, nebylo těžké paní učitelku k rozhovoru přimět.

S učitelkou *U* jsme si domluvily termín a sešly se u ní doma. Při setkání je důležité navodit přátelskou atmosféru, aby se klient necítil stresován a pod tlakem.

Nechala jsem klientku, aby mi o sobě něco málo řekla. Zajímalo mě, co studovala, jak dlouho ve škole pracuje, odkud pochází a postupně jsme přešly k tématu, které jí ke mně přivedlo. *U* byla při rozhovoru velmi ochotná.

U vykonává profesi učitelky téměř padesát let. Studovala pedagogickou fakultu v Hradci Králové, obor český jazyk a výtvarná výchova. Žije s rodinou v rodinném domě v Bílé Třemešné, kde také již 25 let vyučuje.

Učitelka *U* se dostala do situace, kdy se rozhodla sama řešit kyberšikanu mezi dvěma svými žáky (chlapci). Šikana se odehrála před rokem, kdy se oběť (oběť *O12*) rozhodla vytisknout konverzaci, kde ji agresor (agresor *A12*) opravdu krutě šikanoval na sociální síti Facebook (viz. Příloha č. 2). *O12* přišla o otce, který skočil pod vlak a *A12* se rozhodl pomocí této nešťastné situace *O12* dostat do úzkých dokonce se slovy: „Já tě brzo zlikviduju, jestli se do té doby nezabiješ jako tvůj fotr.“ *O12* se s problémem nesvěřila nikomu jinému než *U*, která se rozhodla s vytištěnou konverzací zajít do ředitelny. Avšak paní ředitelka odmítla situaci řešit se slovy, že pokud se jedná o šikanu mimo školu, škola není povinna do ní zasahovat. Paní *U* přístup znepokojil, ale od svého záměru problém vyřešit neupustila. Spojila se s policií a s Orgánem sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Jelikož *A12* v době šikany nedovršil 15. roku věku, nemohl být řádně potrestán, jednání bylo odloženo. Avšak díky snaze paní *U* byla paní ředitelka nakonec odvolána, jedním z důvodů byla právě její nečinnost v této situaci.

Z hlediska struktury jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Dle Miovského (2006, s. 159-161) je polostrukturované interview nejrozšířenější podobou metody rozhovoru. Je kompromisem mezi strukturovaným a nestrukturovaným interview. Jde o strukturu rozhovoru, která se vyznačuje předem připravenými otázkami. Nicméně nekladou se striktní meze při jejich posloupnosti a rozsahu. Jde o rozhovor s pouze mírnými zásahy výzkumníka. Tuto metodu jsem si vybrala pro výzkumnou část z hlediska její flexibility proniknout hlouběji do porozumění respondenta. V případě nejasností či neúplných odpovědí jsem zařadila doplňující otázky. Metoda rozhovoru je velmi užitečnou

metodou k zachycení potřebných dat a je i prostředkem k zachycení subjektivních a doplňkových reakcí respondenta.

Přepis rozhovoru (písmenem A je označena má osoba):

U: „Takže nejdřív k popisu agresora a oběti... Šikana se stala vloni v prosinci, oběma bylo dvanáct let. Když bylo O12 asi jedenáct, skočil jeho otec pod vlak, jak je tady v případech sebevražd zvykem. O12 je taková typická oběť. Ono někdy to dítě se už bohužel jeví tak, že se člověk ani nediví, že je neoblíbený.“

A: Můžete to upřesnit?

U: „No, je tlustej, ale opravdu extrémně. A vrstevníci mají tendenci si tyhle děti vybírat jako terč, že jo. Typicky děti, co mají nějakou tělesnou vadu – nadváhu, nebo co já vím, různé vzhledové defekty.“

U: „A12 je Rom, ale rodina vypadá na pohled slušně. Tyhle dva už mezi sebou měli i ve škole nějaké nespory, ale nic vážného to nebylo. Až do dne, kdy začal A12 kyberšikanou...“

A: Jakou podobu ta kyberšikana přesně měla?

U: „Měla podobu psychického útlaku týkajícího se smrti otce. Tady se podívejte, tady mám papíry, na kterých je ten rozhovor mezi nima, je to z Facebooku. Když mi to O12 donesl, nevěděla o tom ani jeho matka.“

A: Jak jste tedy postupovala?

U: „Byla jsem z tý jejich konverzace opravdu vykulená, to mě dost překvapilo. Hned jsem šla do ředitelny. Ředitelka to odmítla řešit s tím, že to není věc školy. Po tom, co mě s nezájmem odmítla, sem dostala vztek. To chování bylo opravdu nehorázný. Pak jsem to řešila s metodikem prevence sociálně patologických jevů (nebo nevím, jak se ta funkce přesně nazývá) a ten poslal dotaz na pedagogicko-psychologickou poradnu do Jičína s tím, že třídní učitelka celou věc nahlásila na policii.“

A: Šla jste tedy na policii?

U: „Ano, první, co jsem udělala bylo, že jsem to nahlásila policii ve Dvoře Králové, na obvodní policejní oddělení a mezitím jsem zavolala matce dítěte. Policie mi na to řekla, že

to nemám hlásit já, ale škola. Tak jsem jim řekla, že to vedení neřeší, ale že matka to se mnou řešit chce, že se přidá. Díky tomu policie byla ochotna pokračovat. Tak jsme s matkou *O12* jely na policii, kde jsme předaly pouze podklady. Později (během měsíce) byli oba vyslechnuti. No ale stejně mi to nedalo a manžel chodí do hospody hrát na harmoniku, kde hraje i známá, která dělá na sociálce, konkrétně na OSPOD. Tak jsem do té hospody zašla taky a ukázala jsem jí ty papíry. Ta známá-kurátorka říkala, že takovou hrůzu ještě neviděla, řekla mi, ať to pošlu na OSPOD. Jinak den po šikaně ještě přišel agresorův otec do školy. Já tam ale zrovna nebyla, tak skončil v ředitelně. Takže se nevyřešilo nic. Ředitelka mi tvrdila, že s ním situaci řešila, věděla sice průběžně o co jde, ale já nevěřím tomu, že by něco řešila... Zvlášť když jí to nezajímalo. Taky nevím, proč to nepřenechala mně. Otec se údajně dozvěděl situaci, že to policie ví, a tak. “

A: Jak v této situaci zasáhl OSPOD a policie?

U: „Noo, skončilo to tak, že *A12* nakonec potrestanej nebyl. Policie vyrozuměla čin jako přestupek proti občanskému soužití a jednání bylo odloženo, protože *A12* nedovršil 15. rok věku, jak vidíte na tomhle papíře. Navíc jsem psala ještě e-mail na poradenskou linku, tady je vytištěnej (viz. Příloha č. 3)..., tam mi odepsali, že pokud jde o školní postih, jako je důtka a podobně, tak *A12* být postihnutej nemůže, protože se to stalo mimo školu. Ale pokud se o kyberšikaně škola dozví, má ji vedení nahlásit. Ředitelka teda byla nakonec odvolaná, jeden z důvodů bylo toto. Konkrétně zřizovatel (což je obec) odvolal ředitelku na základě podkladů, které vypracovala předsedkyně školské rady a zastupitelstvo. “

A: Jak vy sama hodnotíte tento případ?

U: „Je to případ, který jsem nikdy nezažila. I po roce ho mám stále v hlavě. Myslím, že OSPOD by se měl do téhle záležitosti zapojit a nad tím dítětem by měl být vykonávaný dohled. “

Jsem ráda, že jsem se mohla účastnit rozhovoru, kde se učitelka případem šikany zabývala i přes to, že to nebylo jednoduché. Je vidět, že pokud učitel vynaloží snahu problém šikany vyřešit (a to i přes skutečnost, že případ odmítne řešit ředitel), může přispět k pozitivním změnám. Zde se jednalo např. o propuštění ředitelky, která šikanu měla přinejmenším nahlásit. Ještě bych chtěla podotknout, že policie sice vyhodnotila činy agresora jako přestupek proti občanskému soužití, mně se však případ jeví mnohem závažněji. Pokud agresor vyhrožuje oběti smrtí, je to dle mého názoru natolik vážné, že bych situaci shledala trestným činem.

ZÁVĚR

Představená práce se věnuje projevům šikany mezi žáky na II. stupni ZŠ. Problematika šikanování je velice aktuální a diskutovanou tématikou. Jako cíl své práce jsem si tudíž stanovila zjistit projevy šikany a porovnat tento fenomén ve vybraných třídách v rámci jedné školy. Téma jsem si zvolila hlavně proto, že jsem jako budoucí pedagog chtěla zjistit více informací o tomto jevu a také jsem doufala, že mi přinese takové poznatky, které mi budou užitečné i v mé budoucí pedagogické praxi.

Teoretická část shrnuje téma šikany na základních školách z domácích a zahraničních zdrojů. V první části uvádí definice pojmu šikana a více specifikuje její projevy, znaky a vývojové stupně. Dále se zaměřuje na aktéry šikany a jejich charakteristiky. V neposlední řadě zmiňuje pomoc, prevenci a právní hledisko šikanování.

V praktické části je pozornost věnována výzkumu aktuálního stavu šikany ve vybraných třídách II. stupně na ZŠ v Jilemnici. Výzkumné šetření bylo provedeno formou dotazníků, které zjišťují, zda se žáci osobně setkali s šikanou ve třídě nebo ve škole. Výzkum, který jsem realizovala, je možné charakterizovat jako náhled do problematiky šikany žáků druhého stupně základní školy. Výsledky tohoto výzkumu by měli být výzvou pro každého pedagoga. Měly by být výzvou k dalšímu vzdělávání v této oblasti, k rozvíjení kvalitních vztahů mezi samotnými žáky, mezi žáky a pedagogy ve třídě a v celé škole. V praktické části jsem dále zmínila rozhovor s učitelkou, která se rozhodla řešit kyberšikanu i přes skutečnost, že škola se na řešení daného případu podílet nechtěla.

Psaní této diplomové práce pro mne bylo velmi přínosné a obohatilo mě o nové poznatky a vědomosti. Pro budoucí učitelskou profesi bylo největším přínosem uvědomění, že škola je místem, kde tráví žák velkou část dne. Úkolem školy by tedy nemělo být pouze zajišťování kvalitního vzdělání žákům, ale také to, aby se žák ve škole dobře cítil, aby pro něho byla škola místem bezpečným. K tomu, aby žáci byli schopni mezi sebou navazovat pozitivní sociální vztahy, je nutné, aby byl ve škole kladen důraz na vytváření takového sociálního klimatu, který jim to umožní. Pro mne jako výzkumníka bylo překvapením zjištění, jak je v pedagogickém výzkumu důležité zabývat se konkrétním případem a kombinovat kvalitativní a kvantitativní přístup. Celkový přínos pro učitelskou profesi shledávám v uvědomění si zásadního faktu. V případě výskytu závažných forem šikany se případu musí věnovat náležitá pozornost, mělo by se uznat

utrpení oběti a škola by se měla jednoznačně vůči šikaně vymezit jako instituce reprezentující morální autoritu. Především spočívá tato role na řediteli.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ERB, Helmut; STACH, Jiří. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. 1.vyd. Praha: Amulet, 2000, 126 s. ISBN 80-86299-22-8.

BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha: ISV, 2003, 197 s. ISBN 80-86642-08-9.

BOURCET, Stephane; GRAVILLONOVÁ, Isabelle. *Šikana ve škole, na ulici, doma*. 1.vyd. Albatros, edice Plus, 2006, 71 s. ISBN 80-00-01552-8.

ČERNOCH, Felix. *Šikaně stop*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 1997, 94 s. ISBN 80-86049-14-0.

FIELDOVÁ, Evelyn; DIESTLEROVÁ, Petra. *Jak se bránit šikaně : praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. 1. vyd. Praha : Ikar, 2009, 311 s. ISBN 978-80-249-1176-2.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 384 s. ISBN 80-7178-063-4.

GAJDOŠOVÁ, Eva; HERÉNYIOVÁ, Gabriela. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006, 325 s. ISBN 80-7367-115-8.

GOLDMANOVÁ, Jane. *Jak si nenechat ublížit*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, 144 s. ISBN 80-7178-090-1.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005, 255 s. ISBN 80-7367-014-3.

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN 978-80-7367-871-5.

KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 127 s. ISBN 80-7178-123-1.

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005, 152 s. ISBN 80-7178-945-3.

LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005, 27 s.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha, 2009, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

NOVÁK, Tomáš; CAPONNI, Věra. *Sám proti agresi*. 1. vyd. Praha: Grada, 1996, 123 s. ISBN 80-7169-253-0.

PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2. vyd. Praha: G plus G, 1999, 180 s. ISBN 80-9018-965-2.

ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995, 95 s. ISBN 80-7178-049-9.

ŘÍČAN, Pavel; JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 155 s. ISBN 9788024729916.

WEBSTER – DOYLE, Terrence. *Proč mě pořád někdo šikanuje*. Praha: Pragma, 2002, 160 s. ISBN 80-7205-804-5.

JEDELSKÁ, Eva; JANČIOVÁ, Sylvia. *Může školní psycholog ovlivnit klima ve škole?*. PSYCHOLOGIE DNES. 2011, roč. 17, č. 4, s. 36-37. ISSN 1212-9607.

Internetové zdroje:

<http://www.msmt.cz>

www.minimalizacesikany.cz

www.linkabezpeci.cz

www.bkb.cz

www.e-bezpeci.cz

www.detskaprava.cz

www.dkc.cz

www.prevcentrum.cz

<http://www.icm.cz/sikana-adresar-organizaci>

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Věk dětí	44
Graf č. 2 Spokojenost žáků ve třídě (otázka „Jsi ve své třídě rád?“)	44
Graf č. 3 Spokojenost žáků ve třídě (otázka „Máš ve třídě dobrého kamaráda?“)	45
Graf č. 4 Spokojenost žáků ve třídě (otázka „Patříš ve třídě do nějaké party?“)	46
Graf č. 5 Vysvědčení	46
Graf č. 6 Ublížování ve třídě	47
Graf č. 7 Způsob ubližování ve třídě	48
Graf č. 8 Frekvence šikanování ve třídě.....	49
Graf č. 9 Místo výskytu šikany od spolužáků.....	50
Graf č. 10 Pohlaví a počet agresorů ve třídě.....	51
Graf č. 11 Ublížování v rámci školy (otázka: „Ublížuje ti někdo ze školy?“)	52
Graf č. 12 Způsob ubližování od agresorů ze školy.....	52
Graf č. 13 Frekvence šikanování od agresorů ze školy.....	53
Graf č. 14 Místo výskytu šikany od agresorů ze školy.....	54
Graf č. 15 Pohlaví a počet agresorů ze školy.....	55
Graf č. 16 Řekl(a) jsi o tom někomu?.....	56
Graf č. 17 Pomohl ti ten, komu jsi to řekl(a)?.....	56
Graf č. 18 Myslíš si, že je dobrý nápad požádat o pomoc učitele?.....	57
Graf č. 19 Byl potrestán ten, kdo ti ublížil?.....	57
Graf č. 20 Řekl(a) jsi o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům?.....	58
Graf č. 21 Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci?.....	59
Graf č. 22 Jsi sám (sama), komu ve třídě nebo ve škole ubližují?.....	60
Graf č. 23 Řekli ti, proč ti ubližují? Co je k tomu vede?.....	60

Graf č. 24 Zkusil(a) jsi se bránit?.....	61
Graf č. 25 Jak by měl být potrestán někdo, kdo ubližuje jinému?.....	62
Graf č. 26 Ubližuje ti někdo z jiné školy?.....	63

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Počet chlapců a dívek v jednotlivých třídách.....	43
Tabulka č. 2 Procentuální rozložení způsobů ubližování ve třídě.....	49
Tabulka č. 3 Procentuální rozložení míst výskytu šikany od spolužáků.....	50
Tabulka č. 4 Procentuální rozložení způsobů ubližování v rámci školy.....	53
Tabulka č. 5 Procentuální rozložení míst výskytu šikany od agresorů ze školy.....	54
Tabulka č. 6 Procentuální rozložení osob, které by mohly nejvíce pomoci při šikaně.....	59
Tabulka č. 7 Procentuální rozložení důvodů šikany.....	61
Tabulka č. 8 Procentuální rozložení názorů na potrestání agresora.....	62

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník Michala Koláře – „Dotazník o šikanování“	77
Příloha č. 2 Facebooková konverzace mezi účastníky kyberšikany.....	81
Příloha č.3 Reakce týmu poradenské linky pro pedagogy na dotaz, zda by škola měla či neměla vyšetřovat šikanu, pokud se stala mimo školu.....	83

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Dotazník Michala Koláře – „Dotazník o šikanování.“

DOTAZNÍK

Úvodem k dotazníku

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně, ubližuje druhým.

Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí - strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak, pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Šikanování se děje skrytě a my se o něm můžeme dozvědět pozdě nebo vůbec ne. Proto potřebujeme tvoji pomoc a prosíme tě, abys vyplnil(a) anonymně (tajně) tento dotazník. Informace nám pomohou zabránit ubližování slabým a bezbranným a vytvořit bezpečnější prostředí pro všechny.

Instrukce: Zakroužkuj nebo podtrhni odpověď, která je pravdivá. Nepodepisuj se!

Třída:

Pohlaví: a) chlapec
b) děvče

1. Jsi ve své třídě rád?

Ano Ne

Označ známkou od jedničky do pětky.

1 2 3 4 5

2. Máš ve třídě dobrého kamaráda?

Ano Ne

3. Jaké bylo tvoje poslední vysvědčení?

- jedničky a dvojky, případně samé jedničky;
- několik trojek;
- několik čtyřek;
- jedna i více pětěk.

4. Patříš ve třídě do nějaké party?

Ano Ne

5. Jakou známku jsi dostal(a) na vysvědčení z chování?

- jedničku
- dvojku
- trojku

6. Byl(a) jsi svědkem toho, že je ubližováno tvému spolužákovi jinými spolužáky ze školy?

Ano Ne

7. Ubližoval nebo ubližuje někdo ze třídy tobě?

Ano Ne

8. Jak ti ubližují (ubližoval)? (Stačí, když zaškrtněš, co se ti stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy).

ignorování	posměch	pomluvy	ponižování	nadávký	bití	fackování	kopání	rány pěstí
------------	---------	---------	------------	---------	------	-----------	--------	------------

Jinak- jak?

9. Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno.

- téměř každý den
- téměř každý týden
- asi jednou do měsíce

10. Kde se to děje?

ve třídě	na chodbě	v šatně	na WC	v jídelně	cestou do/ze školy	v tělocvičně	na hřišti
----------	-----------	---------	-------	-----------	--------------------	--------------	-----------

Pokud jinde, tak kde?

11. Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec, nebo dívka?

Dívka Chlapec

Kolik je těch, kteří ti ubližují?

1	1
2	2
3	3
více	více

12. Ubližuje ti někdo ze školy?

Ano Ne

13. Jak ti ubližuje (ubližoval)? (Stačí, když zaškrtněš, co se ti stalo, ale můžeš to popsat i vlastními slovy)

ignorování	posměch	pomluvy	ponižování	nadávky	bití	fackování	rány pěstí	kopání
------------	---------	---------	------------	---------	------	-----------	------------	--------

Jinak - jak?

14. Zamysli se a napiš, jak často ti bylo ubližováno?

- téměř každý den
- téměř každý týden
- asi jednou do měsíce

15. Kde se to děje?

ve třídě	na chodbě	v šatně	na WC	v jídelně	cestou do/ze školy	v tělocvičně	na hřišti
----------	-----------	---------	-------	-----------	--------------------	--------------	-----------

Pokud jinde, tak kde?

16. Ten, kdo ti ubližuje, je chlapec, nebo dívka?	Dívka	Chlapec
Kolik je těch, kteří ti ubližují?	1	1
	2	2
	3	3
	více	více
17. Řekl(a) jsi o tom někomu? Ano Ne
18. Pomohl ti ten, komu jsi to řekl(a)? Ano Ne
19. Myslíš si, že je dobrý nápad požádat o pomoc učitele? Ano Ne
20. Byl potrestán ten, kdo ti ublížil? Ano Ne
21. Řekl(a) jsi o tom, že ti někdo ubližuje, rodičům? Ano Ne
22. Kdo si myslíš, že by ti nejvíce mohl pomoci a jak?
23. Jsi sám (sama), komu ve třídě nebo ve škole ubližují? Ano Ne
24. To, že ti někdo ubližuje, není správné, a jistě myslíš na to, proč tohle trápení máš zrovna ty. Řekli ti, proč ti ubližují?
- Nebo co si myslíš, že je k tomu vede, aby ti ubližovali?
25. Zkusil(a) jsi se bránit? Ano Ne

26. Jak si myslíš, že by měl být potrestán někdo, kdo ubližuje jinému?

27. Ubližuje ti někdo z jiné školy?

Ano Ne

Jak ti ubližují?

Kolik jich je?

Jak často se to děje?

Příloha č. 2

Facebooková konverzace mezi účastníky kyberšikany (rozhovor je doslovně přepsaný, nahrazeny jsou pouze jména chlapců).

Agresor (A12)

Včera

ahoj ty jedna sracko no co ty jedna mrdko, chcípnu ti fotr

Oběť (O12)

Včera

Ahoj prosimte do toho ti nic není.

A12

Včera

aby ses neposral muj tata zije a tvuj ne ha ha ha sebevrah sebevrah tvuj fotr byl sebevrah
nic jinyho ted je to pouha mrtvola ha ha ha ja ho mam a ty ne :D :D :D ☺ ☺

O12

Včera

to je ubohy caw.

A12

Dnes

tak co ty spekata svine myslel sis ze když mne z tim debilem XXX naprasite ze mne něco udelaj???? neee hovno ja se z toho vykopal a ted budeš za totalního rasistu ty hajzle.

A12

Dnes

takže ty jeden sraci nebonzuj protože nemáš fotra

A12

Dnes

oba jste chcipáci a já te brzo zlikviduju jestli se do té doby nezabiješ jako tvůj fotr

A12

Dnes

no nedelej ze tam nejsi!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

O12

Dnes

hmhhh já tohle všechno dám přeci učitelce.

A12

Dnes

to nedas protoze si to smazu

O12

Dnes

ale ja ne.

A12

Dnes

no tak ti ho zitra rano pred skolou seberu mrdko flekata.

Příloha č. 3

Reakce týmu poradenské linky pro pedagogy na dotaz, zda by škola měla či neměla vyšetřovat šikanu, pokud se stala mimo školu.

Dobrý den,

píši Vám v reakci na naše včerejší hovory na poradenské lince pro pedagogy.

Otázka od Vás zněla, zda škola smí či nesmí vyšetřovat šikanu, pokud se stala mimo školu.

Volali jsme na MŠMT, odbor právní a dozvěděli jsme se následující informace:

pokud jde o školní postih (tzn. definici školního disciplinárního deliktu a následné udělení např. důtky, poznámky, zhoršené známky z chování) šikany i kyberšikany spáchané mimo školu, musí zde být prokazatelná alespoň jednostranná souvislost se školou (např. agresor vymyslí hanlivý text doma a pak ho pošle na školních počítačích, nebo nahrávka vznikne ve škole a pak je poslaná z domácího počítače). Pokud zde souvislost se školou není, škola

nesmí kyberšikanu pouze POSTIHOVAT kázeňskými postihy.

ALE co se týká ohlašování šikany na policii či OSPOD, neexistuje zákon či vyhláška, která by komukoliv zakazovala toto nahlásit, pokud se prokazatelně dozvěděl o takovémto činu. Tzn. tam už agresora nepostihuje a nevyšetřuje škola, ale měla by to vyšetřovat a postihovat policie ve spolupráci s OSPOD.

Dokonce dle zákona 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí, §10, odstavec 4 má škola povinnost oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6, a to bez zbytečného odkladu po tom, kdy se o takové skutečnosti dozví. Tzn. nahlásit děti které jsou nějak ohrožené, kam dle §6, odstavce g) patří děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami (tzn. i vrstevníky a šikana je násilí, buď psychické či fyzické) a §6, odstavce e) děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu.

Takže škola šikanu a kyberšikanu spáchanou mimo školu nemůže postihnout, ale pokud se o ní dozví, má ji nahlásit.

Doufám, že je toto vysvětlení dostačující, pokud byste potřebovala, můžete se obrátit na pana Tylíka z MŠMT z právního oddělení, který se na oblast kyberšikany specializuje a má rozsáhlé znalosti (s tím jsme konzultovali tento případ a byl velmi milý a ochotný), dovolat se mu dá před centrálu na MŠMT na tel. 234 811 111. Zákon 359/1999 můžete nalézt na webové adrese http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?l=359/1999. A samozřejmě pokud byste potřebovala, můžete se opět obrátit na nás na níže uvedených číslech každý všední den od 8 do 16 hodin.

Přejeme mnoho sil při řešení Vaší situace,

s pozdravem

Tým poradenské linky pro pedagogy

IPPP ČR

Poradenská linka

Novoborská 372

190 00 Praha 9 Prosek

Tel.: 841 220 220; 777 711 439

E-mail: poradenskalinka@ippp.cz

Web: www.ippp.cz